

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**TESTAMENT -
KOMPARACE ITALSKÉHO
A ČESKÉHO PRÁVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor:	Monika Langerová
Vedoucí diplomové práce:	prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc. Katedra občanského práva
Datum vypracování práce:	14. 11. 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Monika Langerová

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., za vedení mé diplomové práce, cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod.....	1
1. Historický původ testamentu	3
1.1. Testament v Římském právu.....	3
1.1.1. Testamentární způsobilost.....	5
1.1.2. Práva nepominutelných dědiců	5
1.1.3. Neplatnost a zrušení testamentu	7
1.2. Vývoj právní úpravy testamentu v Českých zemích	8
1.2.1. Kšaft v období středověku	8
1.2.2. Testament v moderním dědickém právu	10
1.2.3. Závěť ve druhé polovině 20. století	13
1.3. Vývoj právní úpravy testamentu v Itálii	14
1.3.1. Období barbarské, langobardsko-franské a byzantské	15
1.3.2. Období středověku a renesance	17
1.3.3. Doba moderní	18
2. Dědické právo a testament	19
2.1. Zůstavitel a pořizovací nezpůsobilost	21
2.1.1. Způsobilost nezletilého pořizovat	21
2.1.2. Pořízení osoby s omezenou svéprávností.....	22
2.1.3. Vůle pořizovatele	23
2.1.4. Účinky omylu.....	23
3. Obsahové náležitosti testamentu.....	25
3.1. Určení dědiců	25
3.1.1. Náhradnictví	28
3.1.2. Svěřenské nástupnictví	30
3.1.3. Uvolněný podíl	30
3.2. Dědická nezpůsobilost	31
3.3. Ochrana nepominutelných dědiců	32
3.4. Vedlejší doložky	34
4. Formální náležitosti testamentu.....	38
4.1. Testament pořizený soukromou listinou	39

4.2. Holografní závěť	39
4.3. Alografní závěť	41
4.4. Závěť osob se smyslovým postižením podle občanského zákoníku	41
4.5. Testament pořízený veřejnou listinou	42
4.6. Tajná závěť	45
4.7. Mezinárodní závěť	45
4.8. Svědkové závěti podle občanského zákoníku	46
4.9. Privilegovaný testament	46
4.9.1. Ústní forma závěti	47
4.9.2. Testament pořízený v případě nakažlivých nemocí, pohrom a úrazů	47
4.9.3. Závěť sepsaná starostou obce	48
4.9.4. Závěť sepsaná velitelem námořního plavidla nebo letadla	48
4.9.5. Vojenské závěti	49
4.9.6. Svědkové privilegované závěti podle občanského zákoníku	50
4.10. Mlčenlivost.....	50
5. Zrušení testamentu.....	51
5.1. Pořízení nové závěti	51
5.2. Odvolání závěti	52
5.3. Neúčinná zrušovací doložka	53
6. Další druhy pořízení pro případ smrti	54
6.1. Dovětek	54
6.2. Dědická smlouva.....	55
6.2.1. Smluvní strany	56
6.2.2. Obsahové náležitosti dědické smlouvy	57
6.2.3. Zrušení a neplatnost dědické smlouvy	57
6.2.4. Dědická smlouva mezi manžely	58
6.2.5. Rodinná smlouva.....	58
7. Odkaz	60
Závěr.....	63
Seznam zkratk	65
Seznam použité literatury a dalších pramenů	66
Resumé	70
Summary	72

Úvod

Smrt je jediná událost v životě člověka, která díky přírodním zákonitostem nastane opravdu určitě a patří k našemu lidskému bytí. Z právního hlediska se jedná o důležitou právní skutečnost. Smrtí dojde k zániku svéprávnosti, tedy možnosti nabývat práva a zavazovat se k povinnostem. Některá práva a povinnosti jsou natolik spojena s biologickou podstatou člověka, že skončí spolu s jeho fyzickou existencí. Jiná však nemusí zaniknout zároveň se smrtí zůstavitele, ale podle zákonných podmínek přecházejí na zůstavitelovy nástupce. Zůstavitel může ještě před smrtí rozhodnout, co se stane s jeho prací a „v potu tváře“ získaným majetkem, který nabyt během svého života. Většině lidí to nebude lhostejné. Člověk se může rozhodnout pro přechod pozůstalosti podle zákona, nebo také může zvážit sepsání testamentu, jak v Itálii, tak v České republice, či navíc také dědické smlouvy na území České republiky. Celou problematiku nástupnictví pro případ smrti řeší dědické právo.

Testament je silnou formou pořízení pro případ smrti (kromě po boku stojící dědické smlouvy a dovětky na území České republiky a dovětky v Itálii). Svou povahou přesahuje hranice lidské existence. Pro svou důstojnost a vážnost bych ho kladla před jiné právní úkony všedních dní. Jde o odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné, či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Přecházejí práva i závazky. Je upraven především v ustanoveních § 1494 až § 1581 zákona č. 89/2012 Sb. v České republice a v čl. 587 až čl. 712 královského dekretu č. 262 v Itálii.

V úvodu této práce připomínám pojetí testamentárního práva v rámci práva římského, které dalo základy dnešnímu kontinentálnímu právu a tedy je prvotním zdrojem a pojítkem jak českého, tak italského práva. Pro co nejdokonalejší pohled na nový český občanský zákoník účinný od 1. ledna 2014, který s sebou nese mnoho nových a také staronových pojmů a institutů, zmiňuji právní úpravu testamentu v Obecném zákoníku občanském, z roku 1811, který byl, nejen pro naši zemi, tak stěžejní a také občasná srovnání s minulým kodexem občanského práva, zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Nová právní úprava z nich v mnoha místech čerpá. Považuji to za nezbytný základ a právní kořeny, které se už nikdy nezmění. Stejně se věnuji i historickému výkladu testamentu na území Apeninského poloostrova, kde je zřetelně

zobrazena kontinuita římského práva, i přes překážky různých historických období, až do dnešních dnů.

Ve své práci se budu snažit obsáhnout hmotněprávní úpravu testamentu a pokusím se definovat veškeré jak obsahové, tak formální náležitosti, které k závěti patří. Do českého právního řádu vstoupily s novým zákonem instituty, které se přibližují svým italským protějškům, resp. se vrací až k oněm římskoprávním základům a k důrazu na prosazení vůle zůstavitele v co největší šíři. Co se týče obsahu testamentu, bude to například podobná úprava nepominutelných dědiců. Budu dávat důraz i na druhy závětí odlišujících se podle formy jejich vzniku, kde se budou oba právní řády lehce překrývat, ale v detailech nalezneme odlišnosti.

Závěť je samozřejmě svobodný a tím pádem i odvolatelný projev vůle zůstavitele. Ve své práci se věnuji i popisu jejího odvolání.

V posledních kapitolách píšou nejprve o dovětku a dědické smlouvě jakožto dalším pořízení pro případ smrti, aby bylo možné udělat srovnání mezi tím, jaké odlišnosti lze čekat při volbě dědické smlouvy, jakožto jednání *inter vivos*, namísto známějšího testamentu.

Popíšu také určitou dovořenou součást testamentu nebo také dovětku, kterou je odkaz, v českém právním řádu se objevující po více než půl století, oproti Itálii, kde má dlouhou kontinuální tradici.

Tato diplomová práce odpovídá právnímu stavu k 1. 11. 2014.

1. Historický původ testamentu

1.1. Testament v Římském právu

Kořeny římského testamentárního práva nejsou úplně jasné. Požadavkem platného testamentu však vždy byla přesná a jistá forma zpracování, ve kterém se zobrazuje zůstavitelova vůle.

Jak na jiné oblasti římského práva, tak i na dědictví mělo vliv praetorské právo, které vytvářelo nové formy vztahů, které nebyly obsaženy v původním civilním právu, a to zejména skrze institut preateorských žalob. Máme tedy dvojí posloupnost – civilní „*hereditas*“ a prétorskou „*bonorum possessio*“, z nichž se opět obě rozdělovaly na další dvě posloupnosti - testamentární a intestátní.¹

Od Zákona dvanácti desek z poloviny 5. století př. Kr. známe sjednocenou podobu testamentární posloupnosti. V tom čase se zároveň ustálil poměr mezi testamentární a intestátní posloupností, která byla užívanější a starší.

Prvním důvodem k vytvoření testamentu byla potřeba bezdětného zůstavitele k opatření dědiců a tak možnost pořizovat majetkem pro případ smrti. Toto se činilo před lidovým shromážděním s patřičnými ceremoniemi. Takto přísná forma však měla v různých dobách i výjimky. Například vojenský testament spočíval v prostém prohlášení, kdo je jeho dědic, v šiku před bitvou. Byl to určitý předchůdce pozdějších privilegovaných testamentů.

O svém majetku však chtěl plně rozhodovat i ten, kdo dědice měl. Činilo se tak tzv. dispozicemi pro případ smrti, kdy se rozhodovalo, komu případnou jednotlivé věci, aniž by bylo ohroženo postavení univerzálního dědice. Toto byla pravděpodobně druhá forma vývoje římského testamentu. Jednalo se vlastně o dnešní odkaz, zakládající singulární sukcesi. Fakticky se tento úkol činil mancipací – zůstavitel přepíše svůj majetek na důvěryhodnou osobu, „kupce rodinného jmění – *familiae emptor*“, který věci odevzdá podle zůstavitelových přání. Je vlastně vykonavatelem zůstavitelovy vůle. Z tohoto mancipačního testamentu se vyvinul skutečný, protože zůstavitel při mancipaci vyjádřil i vůli, kdo má být univerzálním dědicem. Mancipace se čím dál častěji stávala pouze předstíraným úkonem, neboť *familiae emptor* se měnil na svědka zůstavitelovy

---

¹ KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 267.

vůle. Jeho přítomnost však byla pro platnost testamentu stále požadována. Šlo o ústní testament. Vedle něj se časem začal vyvíjet i testament písemný. K mancipaci bylo přizváno pět svědků, kteří připojili své podpisy k listině, kterou zůstavitel ani nemusel předčítat. Stačilo, že o ní prohlásil, že je to jeho vůle.

S příchodem justiniánského práva se ustálily tyto formy soukromého testamentu: řádný a mimořádný. Řádný byl písemný, či ústní. Mimořádné, neboli privilegované testamenty se odlišovaly upuštěním od některých podstatných náležitostí nebo naopak jejich zpřísněním vzhledem k podmínkám při jejich vzniku. Jednalo se o několik druhů: testament pořizený na venkově, testament pořizený v době epidemie nakažlivých nemocí, nebo když rodiče pořídili testament pouze ve prospěch svých potomků a také zvláštní testament vojenský.

V době poklasické existoval i skutečný testament veřejný. Byla to závěť zapsaná do úředního protokolu před soudem, nebo před municipálním orgánem, nebo byl testament odeslán císařské kanceláři k uložení.

Stejně důležitý jako forma testamentu byl i jeho obsah. V každém byl projev zůstavitelovy vůle o ustanovení dědice, tedy dědická instituce. Tato nejzávažnější část testamentu musela mít určitou rozkazovací formu v latině. Osoba takto určená musela být jednoznačně identifikována. Co se týče alografního testamentu, tedy případu, kdy závěť sepisuje třetí osoba, nesmí tam být zůstaveno nic v její prospěch. Dědicem mohla být jedna či více osob, z nichž každá měla právo pouze na svůj díl. Povolal-li zůstavitel vícero dědiců, ale neurčil jejich podíly, platilo, že všechny díly byly stejné. Další římskoprávní výklad razil cestu takovou, že dědici, kteří byli jmenováni v testamentu v jedné větě, se dělili o společný díl, a další případné podíly si dědici dělili podle toho, kolik jich bylo. Jiná varianta byla, že byl jmenovaný dědic určitého podílu a pak dědic celkového jmění, nebo byly určeny podíly jen některým dědicům. Dále se to rozdělilo rovným dílem. Celkově šlo o to, co nejvěrněji naplnit vůli zůstavitele. Ustanovení dědicem mohlo být omezeno podmínkami. Při odkládací podmínce nedošlo k předání majetku, dokud nebyla dědicem naplněna, ale u praetora bylo možné požádat o držbu dědictví ještě před splněním. Rozvazovací podmínka odporuje principu – jednou dědic, navždy dědic, a tak se považovaly za nedoložené, případně se braly v potaz tam, kde na nich závisela delace ještě před napadením dědictví.

V římském právu byla možná i dědická substitute, tedy ustanovení náhradního dědice. Její smysl je v tom, že uprázdněný dědický podíl nepřipadne ostatním dědicům. To až v případě, že nemáme náhradní dědice, ale připadne podle určeného pořadí dědicům náhradním. Máme tři kategorie: *substitute obecná* – osoba na prvním místě nedědí a to z různých důvodů, nejčastěji smrt, nebo například impotence. Dále *substitute pupillární* – otec rodiny stanoví dědice pro své nedospělé dítě, pokud zemře po něm a nedosáhne dospělosti. Poslední je *substitute kvasipupillární*, až z roku 525. Předek určí dědice svému choromyslnému potomkovi, tomu musí zůstat alespoň povinný díl.²

1.1.1. Testamentární způsobilost

Testamenti factio, tedy testamentární způsobilost byla vyžadována u osob, které se podílely na zřízení testamentu. Šlo o zůstavitele, svědky, vážného, kupce – familiae emptor, a dále o osoby, kterých se týká obsah testamentu – dědice, odkazovníky, popřípadě poručníky. Takovou způsobilost mohli mít pouze občané Říma a Latini. Ve středověké teorii římského práva se začala odlišovat dvojí způsobilost. Pro zůstavitele *testamenti factio activa* – aktivní. Pro dědice *testamenti factio passiva* – pasivní. Aktivní způsobilost se vyžadovala ve chvíli zřízení testamentu a pak až do smrti. Nenáležela cizincům, otrokům, nedospělým, duševně nemocným, němým a hluchým, kleštěncům, marnotratníkům, těm, kteří nejsou schopni podat svědeckví, dále Juniánští Latinové, později odpadlíci od víry. Ženy mohly testovat až mancipačním testamentem.

Pasivní způsobilost neměli hlavně ti, kterým nenáležela ani ta aktivní.

Spory byly o neurčité osoby. Šlo například o pohrobka, nebo z počátku i právnické osoby, které normálně dědicem být nemohly. Výjimkou vždy bylo napadnutí majetku ve prospěch římského státu.³

1.1.2. Práva nepominutelných dědiců

Za určitých okolností může nastat situace, kdy na řadu přijde posloupnost intestátních dědiců, přestože již existuje testament. Toto se nazývá posloupnost proti testamentu. Přestože původní římský testament vznikl pro ty, kteří neměli přirozené

---

² KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 283-284.

³ s. 285, tamtéž.

dědice, časem se vyvinuly základní testamentární volnosti, tedy možnost, aby dědil i ten, který příbuzným zůstavitele nebyl, přes existenci přirozených dědiců, kteří byli tímto vyloučeni. Ovšem bylo dbáno i na postavení těch, kteří byli *dědici vlastní a nezbytní*. Jejich specialita spočívala v jejich blízkosti k zůstaviteli za jeho života, a že se podíleli na majetkových poměrech rodiny zůstavitele.

Střet těchto dvou principů – testamentární volnosti a potřeby chránit vlastní nepominutelné dědice přinesl formálně stanovená práva nepominutelných dědiců. Byla to zásada, která zůstaviteli ukládala povinnost v testamentu jmenovat tyto osoby. Práva neopominutelných dědiců se označovala jako formální, neboť fakticky nebylo důležité, jak byli označeni, zda za dědice, či dostali nepatrný díl, nebo byli dokonce vydědění.

První místo patřilo dědicům vlastním a nutným (*heredes sui et necessarii*). Speciální bylo obzvláště místo synovo (*filius familias*), neboť pokud ten nebyl řádně vyděděn, byl celý testament označen jako nespravedlivý a z tohoto titulu také neplatný.

Zajímavá byla úprava pohrobka neboli *postuma*. Z počátku byl po narození zůstavitelova pohrobka testament neplatný. V době klasické se však, ještě s přihlédnutím k různým skupinám pohrobků (podle toho, zda se narodili před či po pořízení testamentu), začalo počítat s tím, že zůstavitel v testamentu případného pohrobka vydědí a závěť tak zůstane zachována.

Formální práva neopominutelných dědiců vycházela zejména ze staré agnátské rodiny. Materiální práva přišla spíše s kognátskou rodinou, kde se projevoval morální závazek zanechat části svého majetku osobám, které jsou s ním úzce spřízněné. Tu míru spřízněnosti měla určit přirozená láska (*pietas*). Okruh těchto osob byl ustálen až časem. Od 2. století se začíná mluvit o povinném dílu (*portio debita*) pro descendenty a ascendenty, zůstavitelovy sourozence. Výše podílů se ustálila až roku 40 př. Kr. Falcidiovým zákonem, který se věnoval odkazům. Určil, že nepominutelný dědic má nárok na $\frac{1}{4}$ dílu, který by byl dostal jako dědic podle zákona. Aby zůstavitel řádně splnil tento požadavek, stačilo, aby povinný díl určil například formou odkazu, později bylo v pořádku také darování mezi živými.

V případě vydědění zůstavitel nemusel uvádět důvod, neboť tak či tak vydědění přezkoumával soud. Dělal-li si někdo nárok na povinný díl, podal žalobu označenou *querella inofficiosi testamenti*, což česky znamená: stížnost, obracející se proti testamentu. Bylo buď možné zneplatnit celý testament, či se domoci svého povinného

dílu. Od Justiniánských novel na přelomu 5. a 6. století musel zůstavitel svým ascendentům a descendentům zanechat povinný díl a zároveň je ustanovit dědici. Vydědit je mohl už jen s uvedeným důvodem, těch bylo stanoveno 8 pro ascendenty, jako třeba nemravný život nebo nevděk k zůstaviteli, a 14 pro descendenty.

1.1.3. Neplatnost a zrušení testamentu

Testament se zruší tím, že dospěje k neplatnosti. Posuzuje se poté tak, jako by k jeho zřízení nikdy nedošlo. Je nulitní – *testamentum nullum*. Je důležité zda k tomu došlo skrze zůstavitelovu vůli, nebo skrze jiné objektivní okolnosti. Od počátku neplatný mohl být testament s nedostatkem formy, nebo ten, který byl označen za „nespravedlivý“. Následná neplatnost záležela na dalších okolnostech, zda k ní došlo ze zůstavitelovy vůle nebo bez ní. Odvolat testament mohl zůstavitel kdykoli. Stejně tak změnit ho a to až do konce svého života. To byl důvod, proč nepotřebovali dědické smlouvy.

Staré civilní právo dovolilo zrušit testament jen díky sepsání nového testamentu, které ho tak zrušilo automaticky.

U praetorského testamentu, který začal vznikat písemnou formou, stačilo poškození listiny, jako například pečeti. To bylo snadné, ale zároveň nebezpečné, neboť snadno mohlo dojít k poničení i bez zůstavitelova souhlasu, třeba nehodou a pak musel být celý proces sepsání závěti před sedmi svědky proveden znovu. Také kvůli tomu vznikl v 6. století př. Kr. nový institut *otevření testamentu*. Císař Augustus zavedl 5% dědickou daň a ten, kdo při sobě držel listinu, ji musel vydat úřadu, aby byl zjištěn její obsah.

Až za císaře Justiniána byla roku 531 vydána konstituce, že změny testamentu, které jsou důvodem neplatnosti, jsou brány v potaz tehdy, provedl-li je zůstavitel a ne, že je způsobila nehoda.

Bylo možné i zrušení testamentu nezávislé na zůstavitelově vůli. Prameny hovoří o případě, kdy se zůstaviteli narodil do rodiny další *suus*, osoba bezprostředně pod jeho rodinnou mocí. Zemřel-li však i on, původní dědic, který ztratil neplatností závěti, způsobenou narozením pohrobka, mohl požádat praetora o udělení držby na majetek.

K pozdější neplatnosti testamentu nezávislé na vůli zůstavitele, mohlo dojít zároveň se ztrátou testamentární způsobilosti.

Testament se zrušil i tím, že byl *opuštěn*. Žádný z dědiců ustanovených v testamentu se ve skutečnosti dědicem nestal. Tím byly zrušeny i všechny další pokyny, které v něm byly zaznamenány.⁴

1.2. Vývoj právní úpravy testamentu v Českých zemích

1.2.1. Kšaft v období středověku

Dědické právo se až do počátku 15. století vůbec nerozvíjelo. Hlavní příčinou bylo odúmrtní právo hlavy státu. Panovník měl toto vyhrazené právo nejen ke statkům, jejichž držitel zemřel bez dědiců, ale i tehdy, když držitel potomky měl a jejich dědický nárok uznán nebyl.

V právu dědickém byl rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými, právní regulace se totiž věnovala zejména dědění nemovitostí. Muselo se však rozlišovat, zda jde šlechtický rodový majetek podléhající fideikomisu⁵, o svobodné statky, lenní majetek, nebo pozemky poddaných. Z toho plyne, že univerzální sukcese podle římského práva nebyla akceptována. Dědicem se stal i ten, na nějž přešly jen některé věci z pozůstalosti. Pokud zemřel otec a synové se dělili o rodinný majetek, dělili se o jmění, které už předtím měli v nedílném společenství. Výslovný projev vůle dědice o tom, že nabyl dědictví, nebyl třeba. Akceptace dědictví jako u římského „*aditio hereditatis*“ se neuskutečňovala. Přesto však byla na našem území praktikována také úprava převzetí dědictví za součinnosti úředníka, tzn. „uvázání se v dědictví s komorníkem“ a stejnou právní závaznost mělo také svémocné ujmutí se dědictví.

Dědění ze závěti, česky kšaft, se u nás neuplatňovalo, neboť v případě, že rodiny tvořily v oblasti majetkové rodinné nedíly, dědění, zejména věcí nemovitých, individuálně určeným dědicem nepřipadalo v úvahu. Teprve až postupná liberalizace nedílových svazků vytvářela podmínky pro změnu. Pokud byl nedostatek nedělníků, začalo se přihlížet i k dalším příbuzným podle stupně příbuzenství. Kdo měl pokrevní příbuzné, nemohl popřít jejich nárok ve prospěch jiného cizího dědice. Zemřela-li osoba

---

⁴ KINCL, Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 287-288.

⁵ Nebo také též svěřenství či rodinný fideikomis, byl v Římském právu druh odkazu pro případ smrti.

bez pokrevně příbuzných, podle odúmrtního práva připadl její majetek králi, případně jiným subjektům. Dědění ze závěti se společně s darováním pro případ smrti začalo používat až souběžně s nástupem práva kanonického na našem území.

Pod vlivem Římskokatolické církve došlo k velké změně a to k variantě naložit jiným způsobem alespoň s částí majetku zůstavitele pro případ smrti. Tak se započalo uskutečňovat darování pro případ smrti. Cílem zůstavitele bylo konání dobra a tím pádem větší šance na spásu duše. Takovéto zbožné darování (zátiší) daroval zůstavitel kostelu. Nešlo o poslední pořízení, ale o jednání mezi živými s účinky pro případ smrti, které bylo možné uskutečnit dvojím způsobem. V první variantě bylo darování svázáno se suspenzivní výminkou dárcovy smrti. Ve druhé nastala účinnost daru ihned a dárci zůstala do smrti pouze držba užitků z nemovitosti, kterou daroval.

Testament neboli kšaft je oproti darování pro případ smrti jednostranný právní akt, který zůstavitel činí o svém jmění a jeho účinky nastanou až poté, co zůstavitel zemře. Zůstavitel, který neměl nedílné příbuzné, mohl o svém majetku kšaftovat, jen když obdržel souhlas krále mocným listem, ve kterém se král vzdával práva na odúmrtí v tom kterém individuálním případě. Tuto povinnost, získat mocný list, lidé obcházeli falešným dlužním zápisem do zemských desek. U movitých věcí bylo vše jednodušší. Mohlo o nich být rozhodnuto v závěti již od 16. století a to brání zřetele na nedílné příbuzné či královo odúmrtní právo, které se uplatňovalo jen na nemovitosti. Od 10. května 1627 pro Čechy a od 10. května 1628 pro Moravu, kdy bylo vydáno Obnovené zřízení zemské, se u nás zakotvuje testovací svoboda a mocné listy jsou zrušeny.⁶

Na rozdíl od práva zemského právo městské bylo v českých zemích pokrokovější a dosti brzo připustilo testovací svobodu. Nejdříve získali právo volného testování měšťané z měst, kterým to král povolil v městském privilegiu, a od roku 1372 toto právo získala všechna královská města.⁷

Pro písemný testament byla na území Čech požadována přítomnost dvou až tří bezúhonných svědků, moravské zemské právo v Knize Tovačovské vyžadovalo dokonce svědků šest. Pro ten písemný testament, který se vkládal přímo do zemských desek, platilo, že nemusel být dosvědčován svědky. Existovaly i ústní kšafy, ale byly

---

⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 118 - 119.

⁷KADLECOVÁ, Marta, SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 69.

spíše výjimečné a týkaly se pouze nemovitostí. I zde bylo jednodušší testovat v městském právu, neboť jak v písemné, tak v ústní variantě stačili pouze dva svědci. Až Obnovené zřízení zemské plošně stanovilo tři až pět svědků. Také až s Obnoveným zřízením zemským bylo možné změnit kšaft, respektive zrušit původní kšaft novým tehdy, jestliže při vytvoření původního testamentu zůstavitel výslovně uvedl, že má právo zrušit jej pozdějším kšaftem a pokud tak neučinil, zůstal v platnosti testament původní.

Písemné kšafy byly opatřeny zůstavitelovou pečeti, pečeti svědků, případně pečeti úředního orgánu. Na rozdíl od římského práva to neznamenovalo uzavření listiny, nýbrž šlo o ověření podpisu svědka přítomného sepsání testamentu.⁸

1.2.2. Testament v moderním dědickém právu

Za počátek moderního dědického práva lze určit okamžik vydání rakouského Obecného zákoníku občanského (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie* – zkratka ABGB) vyhlášený patentem císaře Františka I. v červnu 1811, který platil na území Čech a Moravy od 1. ledna 1812 do 31. prosince 1950. Tento, na svou dobu dokonalý zákon, vytvořený v kontextu *ius naturalis*, který vychází z tradic římského práva, byl obzvláště v oblasti dědického práva výrazným zdrojem inspirace pro tvůrce nového občanského zákoníku č 89/2012 Sb.

ABGB mělo dosti podrobnou úpravu dědického práva. Bylo upraveno v hlavách 8 – 16, v § 531 - § 858.

Hlava osmá stanovila obsah dědického práva a dědictví, které bylo chápáno jako „výlučné právo ujmout se držby celé pozůstalosti nebo její části, určené k celku (např. poloviny, třetiny). Jest to věcné právo, které působí proti každému, kdo si chce přisvojit pozůstalost.“ Hlava devátá v § 522 definovala testament jakožto „Pořízení, kterým zůstavitel zůstavuje jedné nebo několika osobám pro případ smrti odvolatelně svoje jmění nebo jeho část, nazývá se posledním pořízením.“ V téže hlavě se také nachází ustanovení o náhradních dědicích a svěřenstvích.⁹

---

⁸ KADLECOVÁ, Marta, SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 71-72.

⁹ SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 22.

Hlava jedenáctá pojednávala o třech podmínkách odkazu: platném posledním pořízení (testament, kodiciel či dědická smlouva), o způsobilém odkazovníku a o způsobilém objektu. Existence odkazu byla k tíži většinou všem dědicům podle velikosti jejich dědických podílů. V hlavě dvanácté byla pro zůstavitele stanovena možnost testament či dovětek v kterékoli chvíli změnit či zrušit. Dále zde byly stanoveny varianty omezení poslední vůle. Omezení se dalo provést: výminkou, určením času, příkazem nebo projeveným úmyslem. Výminka je událost, na níž je nějaké jiné právo závislé. Buď je jistivá (k události dojde) nebo záporná, odkládací nebo rozvazovací. Podle judikátu 20. XI., č. 2666: „*Je lhostejno, jaký byl důvod toho, že splnění výminky bylo zmařeno.*“¹⁰

Hlava čtrnáctá se věnovala povinnému dílu a započtení do povinného dílu. Dnes bychom řekli, že šlo o neopomenutelné dědice. To byli, stejně jako v současné úpravě, zůstavitelovy děti. Hlava patnáctá označená „*O ujmoutí se dědictví*“ stanovila, že dědické právo má být řešeno před soudem, který rozhodne o pozůstalosti.

Dědickou způsobilost měly osoby, které podle zákona mohly nabývat majetek, tedy osoby fyzické i právnické. Posledním pořízením mohla být právnická osoba dokonce i založena. Dědickou způsobilostí oplývaly také duchovní korporace (církve, kongregace, duchovní řády). Naopak nezpůsobilý dědic byl ten, kdo na zůstaviteli spáchal zločin, nebo kdo se provinil na zůstavitelově poslední vůli (např. ho přiměl sepsat ji, změnit ji, zabránit jejímu projevu). Dále ten, kdo se dopustil cizoložství či krvesmilství a nakonec, provdala-li se manželka zůstavitele, aniž dodržela lhůty, ztratila to, co jí bylo ponecháno dědickou smlouvou nebo závětí.

Testament mohla pořídit pouze způsobilá osoba. Nezpůsobilý byl ten, kdo byl prohlášen za nezpůsobilého podle zákona a zejména osoby mladší 14 let. Mladiství do 18 let mohli testovat jen ústně-protokolárně, tedy před soudem či notářem. Do roku 1867 nemohli sepsat závěť osoby pro zločin („*Verbrecher*“) odsouzené k trestu smrti nebo k těžkému žaláři. Až na některé výjimky netestovali také řeholníci vykonavší slib chudoby.

---

¹⁰ KUŽUŠNÍKOVÁ, Vanda. Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti. *Ad Notam*, 2013, s. 3-4.

Pasivní testamentární způsobilostí má oplývat potencionální dědic. Dědicem nemohl být ten, kdo byl obecně nezpůsobilý dědit a ten, jenž byl usvědčen, že se se zůstavitelem dopustil krvesmilství nebo cizoložství.

Závěť měla mít předepsanou formu. Rozlišoval se testament řádný (soukromý a veřejný) a mimořádný.

Řádný testament, holografní testament, se pořizoval vlastní rukou, bez předepsané formy, bez svědků a v libovolném jazyce mimo hebrejštinu. Nakonec musel být také přirozeně vlastnoručně podepsán. Řádný testament alografní byl sepsaný jinou osobou, ale zůstavitel ho vlastnoručně podepsal a podepsali ho též alespoň tři svědci, z nichž nejméně dva museli být přítomni současně. Před těmito svědky zůstavitel musel prohlásit, že testament představuje jeho poslední vůli. Pokud zůstavitel neuměl psát, připadalo v úvahu mávnutí ruky před všemi svědky a pokud nečetl, musel se testament přečíst nahlas. Osoby hluchoněmé mohly projevit svou poslední vůli jen ve formě notářského zápisu. Ústní testament se pořídil před třemi svědky a ti jeho vůli přepsali písemně a podepsali, anebo po smrti zůstavitele o tom svědčili u soudu.

Soudní testament byl písemný a ústní. Písemný zůstavitel předal soudu s prohlášením, že je to jeho poslední vůle. Ústní - prohlášení před soudem o své poslední vůli a o tomto byl sepsán protokol.

Testament notářský se od soudního odlišoval nutností přizvat dva svědky.

ABGB upravoval také testamentsy mimořádné, pořizované za mimořádných okolností: testament privilegovaný, testament mystický, testament společný (pro manžele). Znal také dědické smlouvy, které se však týkaly výlučně manželů. Dále upravoval institut náhradnictví, kdy povolaný dědic dědictví nenabývá. Bylo možné určit vícero substitutů (náhradníků).

Fideikomisární substitute určila, že část či celá pozůstalost po fiduciáři připadá osobě jiné, fideikomisaři, a to v případech, kdy zůstavitel dědici určil dědice, anebo jestliže osoba povolaná, v době přechodu pozůstalosti, ještě nebyla počatá.

Původní ABGB až do roku 1924 definovalo i rodinné svěřenectví, které stanovilo, že rodinné jmění je nezcizitelným majetkem celé rodiny.

Neopominutelní dědici byli ascendenti i descendentí - zůstavitelovy děti (i vnuci a pravnuci) a rodiče (a prarodiče). U dětí to byla polovina toho, kolik by jim připadlo podle dědění ze zákona. U rodičů to byla třetina jejich případného podílu ze zákona.

Vydědění se vyjádřilo podobně jako testament. Důvodem vydědění dítěte mohlo být: odpad od křesťanství (jen původně), zanechalo zůstavitele v nouzi a nepomohlo mu, bylo odsouzeno za zločin na doživotí nebo ke dvacetiletému žaláři, nebo trvale vedlo život příčící se veřejné mravnosti.

Dědictví se nenabývalo smrtí zůstavitele. Jednalo se o nezcizitelný majetek *sui generis*. Ležící pozůstalost. S úmrtím zůstavitele došlo k nápadu (delaci) dědictví. Povolané, soudem vyzvané, osoby měly podat dědickou přihlášku. Soud případ projednal a dědici pozůstalost odevzdal.¹¹

Až na počátku 20. století byl před příbuznými upřednostněn pozůstalý manžel a bylo stanoveno, že vedle potomků a rodičů, prarodičů a sourozenců, dostane čtvrtinu pozůstalosti.

ABGB byl do československého práva přijat zákonem č. 11/1918 Sb., známým jako recepční norma.

1.2.3. Závěť ve druhé polovině 20. století

Oproti Obecnému zákoníku občanskému, který dědické právo dovedl téměř k dokonalosti, následující občanský zákoník č. 141/1950 Sb., který v Československu platil od 1. ledna 1951 do 31. března 1964, tuto právní úpravu dosti zestručnil a zjednodušil. Největší změnou byl nápad dědictví, ke kterému došlo v okamžiku smrti zůstavitele a tento princip u nás platí dodnes. Byly zrušeny některé druhy pořízení pro případ smrti a to: dědická smlouva, darování pro případ smrti a také společná závěť manželů a privilegované testamenty. Odkazy byly rovněž omezeny a celkově byla upřednostňována zákonná dědická posloupnost.

Od 1. dubna 1964 do 31. prosince 2013 u nás byl účinný občanský zákoník č. 40/1964 Sb.. Za desítky let své platnosti si prošel mnoha novelizacemi. Dědění se věnovala část sedmá, hlava třetí, která původně obsahovala jen 28 paragrafů. Mimo jiné základní instituty dědického práva upravoval dědění ze závěti, vydědění i ochranu oprávněného dědice. K největší novelizaci došlo 1. ledna 1992 s příchodem demokracie. Rozšířily se důvody vydědění neopominutelných dědiců a bylo zkráceno právo zletilých neopominutelných dědiců z dřívějších tří čtvrtin na jednu polovinu zákonného

---

¹¹ SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 24-29.

dědického podílu. Byla znovu uzákoněna možnost alografní závěti osob, které pro vadu smyslů nejsou schopny pořídit závět' v obecné alografní podobě. Notářským zápisem může nově sepsat závět' i nezletilec, který dovršil patnáctý rok věku. Od této chvíle je také možné ze závěti zřídit nadaci. Novela z ledna 2005 umožnila pořizovateli určit správce dědictví ke správě jmění patřícího do dědictví pro dobu od smrti zůstavitele do konce řízení o dědictví, formou notářského zápisu, listinou o ustanovení správce dědictví.¹²

1.3. Vývoj právní úpravy testamentu v Itálii

Po pádu Zápodořímské říše v roce 476 a úpadku římského práva si v průběhu staletí prošlo právo na Apeninském poloostrově mnoha vlivy a určité historické události nám pomáhají ohraničit období společenského i právního vývoje. Do roku 568 (konec období stěhování národů) to bylo období goticko-barbarské, čas germánského vojenského vůdce Odoakera, pak to byl zejména vliv krále Theodoricha Velikého, krále Ostrogótů a jeho nástupců.

Následující období můžeme nazvat až do roku 1056 čistě barbarské, je to skutečný úpadek, projevují se vlivy Franské a Langobardské říše, kmene Gótů, Sasů, Švábů, ale zároveň dochází k velkému rozvoji vzdálené byzantské legislativy.

Od roku 1056 (římským králem se stal Jindřich IV. Sálský) do roku 1496 (zámořské objevy) jde o období neolatinšské, je to velký návrat římského práva a rozvíjí se také právo kanonické. Ve větších městech a při univerzitách vznikají různé proudy právních škol, například na Boloňské univerzitě.

Následující perioda, do roku 1796, patří cizím právním úpravám, které mají na apeninském poloostrově převahu. Mluví se také o langobardském právu a samozřejmě nadále i o právu kanonickém. Italská města, jakožto městské státy, mají odlišné právní úpravy.

Poslední období, do roku 1922, před nástupem moderního práva, se může nazývat období *Risorgimenta*¹³, národní cítění, politické a společenské boje a snahy o sjednocování se projeví i v plánech na sjednocení právní úpravy.¹⁴

---

¹² SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 24-29.

¹³ Risorgimento (z italských slov *ri* - znovu a *sorgere* - oživit) bylo v letech 1815 – 1870 italské hnutí, které bojovalo za politické sjednocení italského národa v jeden státní útvar.

1.3.1. Období barbarské, langobardsko-franské a byzantské

Dědická posloupnost si v období prvních dvou barbarských vlád zachovala charakter předjustiniánského římského práva, jen menší vliv měla královská kodifikace - Edikt Theodorichův.

Velký význam však měly justiniánské kodifikace, které se pod byzantským vlivem dostaly také na území dnešní Itálie a zůstaly v užívání i během langobardské nadvlády. Dalším důležitým kodexem byla Ecloga Isauriana. Dědická posloupnost byla závislá na krevních poutech, speciálním typu soužití dvou rodičů a potomků, v čele rodiny stál muž, její hlava. Mimo jeho pravomoc byly ty ženy, co se do rodiny přivdaly.

S rostoucím vlivem církve, bylo novelou císaře Leona IV. Moudrého možné předat dědictví také třetí osobě, pokud zesnulý neměl žádné potomky, dále skrze právní obyčej nebyli překážkou ani předci a sourozenci, kteří by podle krevního vztahu měli právo na dědictví silnější.

Byzantské právo se neužívalo v těch římských provinciích, které byly od Východu v podstatě oddělené.

V Itálii langobardsko-franské, kdy tyto národy používaly právo germánské, si původní obyvatelé udrželi právo římské. Ovšem docházelo k vzájemným prolnutím. Pod vlivem římského a církevního práva se začala měnit struktura staré germánské rodiny (například proměna matriarchátu na otce, hlavu rodiny) a změnil se pohled na vlastnictví a s tím související pohled na pozůstalost. Pokud zemřel člověk bez potomků, mohl chtít zanechat svůj majetek také někomu cizímu, nejprve se tak činilo darováním pro případ smrti, později konečně také testamentem. Takže skutečně první fúzi barbarského a římského práva bylo právo smluvní.¹⁵

Dědicům patřilo právo na zděděný majetek, bez toho aniž by byli považováni za následovníky právní osobnosti zemřelého, a to bylo obsažené v právu na držbu. Z toho plynuly dva následky: neexistence pojmu ležící pozůstalost na jedné straně a na straně druhé princip „smrt dědí živý“ („*Il morto impossessa il vivo*“; „*Der Tod erbt den Lebendigen*) tedy pokračování držby, kterou měl zemřelý, jeho dědici.

---

¹⁴ TRIFONE, Romualdo. *Le fonti della storia del diritto italiano*. 3. vydání. Napoli: Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, 1943, s. 312-317.

¹⁵ PERTILE, Antonio. *Storia del diritto italiano dalla caduta dell'impero romano alla codificazione*, Vol. IV. 2. vydání. Bologna: Arnaldo Forni Editore, 1966, s. 4-5.

Dědickou způsobilost měli v této době každý v určitém stupni, všichni spojení legitimním příbuzenstvím se zesnulým od nejbližšího po nejvzdálenějšího. Důležité právní skutečnosti byly početí, narození, život a životaschopnost. Pohrobci (*postumi*) měli stejná práva, jako ostatní sourozenci. Vdově bylo přikázáno se po určitý čas znovu nevdát, aby bylo jisté, zda dítě čeká či nečeká.

Protože se pro dědickou způsobilost podle germánského práva vyžadovalo legitimní příbuzenství (manželské děti), musela nutně následovat dědická nezpůsobilost nemanželských dětí.

Existovala i ochrana nepominutelných dědiců. Manželka – vdova měla podle některých germánských zákonů právo pouze na užívání darů, které získala v manželství, jiné zákony ji přiznávaly i část majetku, jiné, inspirované římským právem, jí přiznávaly také užívací právo na určitý podíl z manželova dědictví, vše záviselo na existenci dětí a jejich počtu.

Dědictví přecházelo zároveň se smrtí a na místě smrti zůstavitele, to bylo stanovené i podle *Edictum Rothari*, první langobardské kodifikace z roku 643. Držba majetku zesnulého se stala právem dědiců. K přechodu pozůstalosti tedy nebylo třeba učinit žádnou akceptaci, přecházelo vše, práva i povinnosti a dědic tak byl povinen uhradit zůstavitelovi dluhy a splnit smlouvy, ke kterým se zemřelý zavázal.

V Itálii v čase Byzantské říše existovala právní úprava testamentu a byla dokonce velmi důležitá a používaná, oproti právu římskému, z jehož charakteru vycházela, a tím pádem ještě více proti právu langobardskému, který testament kodifikoval až o dost později. Došlo k tomu postupným vývojem přes darování *mortis causa*, tedy prvotně smluvním nástupnictvím. Pod vlivem církve byly rozšířeny možné druhy darování.

Byzantské právo se týkalo pouze oblastí, kam dosáhl vliv této říše. Do některých provincií dnešní Itálie neproniklo, neboť se osamostatnily.¹⁶

S rozvojem byzantského práva a také pod vlivem církve došlo k dalšímu progresu na cestě k testamentu, nebylo již třeba zákonné ustanovení dědice, většího významu nabývali také vykonavatelé závěti; již v Ekloze byla zrušena pouhá zákonná posloupnost dědiců a dovoleno darování části svého majetku. Pozdější zákony dávaly

---

¹⁶ CICCAGLIONE, Federico. *Manuale di storia del diritto italiano*. 1. vydání. Milano: Casa Editrice Dott. Francesco Vallardi, 1901, s. 460-462.

otci rodiny pravomoci určit, co případně jeho synovi a co jeho dceři, kteří si to zaslouží, co dá svému nemanželskému dítěti, darování církvi apod. Později bylo možné také předat dar vybranému církevnímu subjektu ve prospěch vlastní duše.

V závěti bylo nutné ustanovit dědice; určení jeho nástupce, odkazy a fideikomisy byly řízeny římsko-justiniánskou formou. Nicotnost, zničení a odvolání testamentu či jeho ustanovení nebyly v justiniánském právu upraveny, stejně jako výkon testamentu.

Církev, za vlády Langobardů a pod vlivem římského práva, směřovala a podporovala vývoj darování pro případ smrti tak, aby šlo o právní úkon tajný a odvolatelný. Pak bylo již na zákonodárci, aby přijal právní úpravu testamentu zbavenou přílišného římskoprávního formalismu a také darování *mortis causa* nebo *post obitum*.¹⁷

1.3.2. Období středověku a renesance

Zpočátku narůstal zejména vliv kanonického práva, ale už z předchozí doby vše maximálně ovlivňovalo také právo římské. Plně obnovenou římskoprávní vzdělanost je možné hledat na přelomu 11. a 12. století. Centrem bylo univerzitní město Bologna. Čas obnovy přišel po středověkém úpadku práva. Rodiny, společenské skupiny spolu válčily, nebyl čas na kulturu.¹⁸

Oproti předchozím právním úpravám testamentu zmizel jejich přílišný formalismus, také institut ustanovení dědice byl proměněn na koncept testamentu, avšak i nadále, pro převahu *heredes necessarii* v tehdejší rodině byl testament upozaďován. Také z důvodů ekonomických mohl zůstavitel disponovat s majetkem jen ve prospěch rodiny a svého zákonného dědice, jednotlivě mohl jednat hlavně ve prospěch zbožných činů.¹⁹

Používal se tedy zejména pro dispozice ke zbožným činům. Forma testamentu podle kanonického práva byla taková, že zůstavitel před farářem, nebo později notářem a dvěma či třemi svědky prohlásil testament za platný. Před dvěma svědky bylo také možné učinit s majetkem dispozice *ad pias causas*.²⁰

---

¹⁷ CICCAGLIONE, Federico. *Manuale di storia del diritto italiano*. 1. vydání. Milano: Casa Editrice Dott. Francesco Vallardi, 1901, s. 471-477.

¹⁸ VIDARI, Gian, Savino, Pene. *Storia del diritto Età medievale e moderna*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2011, 83-85s.

¹⁹ SOLMI, Arrigo. *Storia del diritto italiano*. 3. vydání. Milano: Societa Editrice Libreria, 1930, 334-337.

²⁰ PERTILE, Antonio. *Storia del diritto italiano dalla caduta dell'impero romano alla codificazione, Vol. IV*. 2. vydání. Bologna: Arnaldo Forni Editore, 1966, s. 11-15.

Způsobilost pořídit závěť byla přísně omezena v neprospěch žen, duševně nemocných, nezletilců, řeholníků, co složili věčné sliby, rolníků, mladších potomků feudálů. Jen dlouhým historickým vývojem, který zachovával ženino vyjmutí z řádného dědického nástupnictví podle římského práva, jí byla postupně přiznána testovací způsobilost. Zatímco rolníci, kteří se oddělili od feudálních panů, platíce menší poplatky venkovským komunám, se již plně osvobodili od přísných primitivních okovů a dosáhli určitých osobnostních práv.

Právě od času renesance, osoby určené testamentem, aby se postaraly o jeho naplnění, začaly být označovány jako *executores ultimae voluntatis* (vykonavatelé poslední vůle). Takto vznikli také poručníci, zpočátku fungovali hlavně ve prospěch zbožných odkazů a dobročinnosti. S ohledem na zbožný ráz odkazů a jeho čestné provedení, se spoléhalo na dohled biskupského úřadu, který občas také nahrazoval funkci vykonavatelů závěti. Ale nad všemi a na všechno dohlížel stát se svými úřady.²¹

1.3.3. Doba moderní

Po dlouhých dobách válčení o evropské následnictví a mír, došel také ten do Itálie. Roku 1748 byla uzavřena Aquisgránská smlouva, což znamenalo i politickou změnu na italské půdě, na kterou bylo v minulých staletích přiváděno cizí právo, takže to skutečné „italské“ prakticky neexistovalo a stále ještě neexistuje, fakticky až do 19. a 20. století. Jsou rušena privilegia určitých vrstev. Projevovalo se hlavně právo langobardské a rakouské. Právo bylo odlišné i podle italských signorií Mantova, Guastalla, Mirandola a spousty dalších malých knížectví, na která je Itálie rozdrobena.

Za času francouzské revoluce i za Napoleona (1793-1814) bylo všechny společenské i politické a právní myšlenky přinášeny až na Apeninský poloostrov.²²

Samotná Itálie byla sjednocena v roce v roce 1861 za vlády savojské dynastie jako Italské království. V roce 1946 se konalo referendum o tom, zda má být Itálie republikou či nadále zůstat královstvím, a tak byla nakonec ustanovena Italská republika.

Občanský zákoník, aktuálně platný, z 16. března 1942, č. 262 je ještě královským dekretem podepsaným Vittorio Emanuele III.

---

²¹ SOLMI, Arrigo. *Storia del diritto italiano*. 3. vydání. Milano: Societa Editrice Libreria, 1930, 825-827.

²² SOLMI, Arrigo. *Storia del diritto italiano*. 3. vydání. Milano: Societa Editrice Libreria, 1930, 842-845.

2. Dědické právo a testament

Základní zásadou dědického práva je zachování hodnot příštím generacím. Pod pojmem „dědění“ se skrývá přechod majetkových práv a povinností zemřelé osoby na její dědice. Ti pak nastupují do majetkového postavení svého předchůdce.

Dědické právo vzniká a dědic ho nabývá v okamžiku smrti zůstavitele. To je základní zásada dědického práva v České republice i v Itálii. Proto nedědí ten, kdo zemřel ještě před smrtí zůstavitele, nebo současně s ním. Dědického práva se nelze předem vzdát a nelze s ním ani jakkoli jinak nakládat. Kromě samotné smrti zůstavitele a existence jeho pozůstalosti musí být naplněny další předpoklady dědické posloupnosti, kam patří existence dědice způsobilého dědit, právní důvod dědění a právně relevantní přijetí či odmítnutí dědictví dědicem.²³

Přechod dědictví má povahu univerzální sukcese. Otázka zní, komu má připadnout majetek zemřelého? Dědicem bude ten, komu svědčí dědický titul. V České republice máme dědické tituly tři. Dědění ze závěti, dědickou smlouvu a zákon. V Itálii dva - dědění podle zákonné posloupnosti a dědění ze závěti. Následně je na povolaném dědici, zda své dědictví přijme či odmítne. K úspěšnému právnímu nástupnictví musí také absentovat překážka v nabytí dědictví.²⁴

Dědické tituly mohou existovat i vedle sebe. Český zůstavitel například uzavře dědickou smlouvu jen o části svého majetku a zbylá část bude přidělena podle závěti nebo podle zákona, nebo Ital rozhodne v závěti jen o části svého majetku a zbytek bude rozdělen podle zákonné posloupnosti. V praxi však bylo, a pro většinu rodin i nadále bude, jak v České Republice, tak v Itálii, nejrozšířenější dědění podle zákonné posloupnosti. Pro majoritní část společnosti je to nejsnazší a nejlépe vyhovující řešení. K dědickým titulům patří i dovětek²⁵, kterým se doplňuje závěť, počítá se tedy s tím, že je nakonec součástí závěti, ale může být pořízen i zvlášť. Dovětek se řídí stejnými ustanoveními jako závěť.

---

²³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné* 3. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 261.

²⁴ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník Dědické právo*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2014, s. 11-12.

²⁵ Podle § 1498 o. z. může dovětkem zůstavitel samostatně „nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz“.

Požízení pro případ smrti se řadí k jednostranným právním úkonům a zůstavitel má možnost vyjádřit ho trojím způsobem - ve formě závěti, dovětky, anebo dědické smlouvy (dědická smlouva platí jen pro Českou republiku).

Podle občanského zákoníku, § 1494 odst. 1 věta první je závěť „odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz“.

V zákoně je pak zdůrazněna ochrana nepominutelného dědice a jeho právo na povinný díl.

Poslední vůle člověka má být činěna po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně a v klidu.²⁶ Pověřená osoba, která poslední pořízení pořizuje, o tom musí být přesvědčena. Zůstavitel svou poslední vůli musí projevit určitě, nestačilo by pouhé přisvědčení.

Při sepisování závěti je zůstavitel veden myšlenkou vytvořit dědické nástupnictví odlišně od abstraktního zákonného modelu a to tak, že povolá jiné dědice než ze zákona, nebo upraví jejich podíly jiným způsobem. To může pomoci k anticipaci dědictví a dá se tak předejít možným neshodám mezi dědici. Další motivy lidí, kteří se rozhodli sepsat závěť, jsou snaha o zachování celistvosti jmění či účelné využití majetku.

Závěť musí splnit všechny zákonem předepsané náležitosti. Závěť má být psána jasně a srozumitelně, je třeba pravá a vážná vůle prostá omylu.

Mělo by na ní být zaznamenáno, kdy byla pořízena (den, měsíc, rok), pokud to nelze vyčíst a pořídil-li zůstavitel vícero závětí, které svým obsahem stojí proti sobě, bude závěť neplatná. Pro srovnání s minulým zákonem č. 40/1964 Sb. v jeho § 476 bylo uvedení data vyžadováno pod sankcí neplatnosti. Dnes se datum pořízení závěti už pouze doporučuje, podobně benevolentní je také dnešní italská právní úprava (viz níže).

Závěť se má vykládat tak, aby byla co nejvíce uplatněna zůstavitelova vůle (§ 1494 odst. 2 o. z.). Tento motiv je vyjádřen v mnoha ustanoveních občanského zákoníku, i v jeho části o dědictví (např. při splnění odkazu, příkazu, přechodu dědictví na jiné osoby než původní dědice). Podle mého názoru je pouze škoda, že se ho v této konkrétní oblasti nepodařilo vložit do jednoho sjednocujícího ustanovení.

---

²⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 11.

Záleží jen na zůstaviteli, jestli pořídí závěť o celém svém majetku, nebo jen o jeho části. Může také ustanovit jednoho či více dědiců.²⁷

2.1. Zůstavitel a pořizovací nezpůsobilost

Právo pořádat testament je ryze osobní a nemůže být svěřeno jinému, nelze ani pořádat závěť s jinou osobou. Testovat může pouze fyzická osoba. V Itálii ovšem mohou díky testamentu (a to skutečně pouze oním testamentem) v právním následnictví přijít na řadu také osoby právnické, jak veřejné, tak soukromé (čl. 473 c. c.).

Je třeba být způsobilý k dispozicím s majetkem pro případ smrti, tedy být svéprávný podle českého zákona. Osoba nesympéprávná tedy nebude způsobilá (§ 1525 o. z.), až na výjimky popsané níže, pořizovat. Podle *codice civile* musí být pořizovatel bezvýjimečně plně způsobilý k právním úkonům.

Nesympéprávné²⁸ mohou být osoby pro nedostatek věku (je potřeba dosažení osmnáctého roku života), nebo pro duševní nemoc. Nedostatek věku může být podle § 30 o. z. kompenzován přiznáním zletilosti soudem nebo uzavřením manželství a určitá osoba tak naplní povinnou náležitost svéprávnosti, i v Itálii existuje přiznání způsobilosti (emancipace) k právním jednáním uzavřením manželství mezi šestnáctým a osmnáctým rokem (čl. 84 c. c.). Tato způsobilost však není plná a nestačí k tomu, aby určitá osoba mohla pořádat testament. Podle čl. 394 c. c. k právním jednáním osobní povahy tato přiznaná způsobilost postačuje, ale k majetkovým operacím nad rámec běžné správy je potřeba souhlas poručníka.

Český zákon také pamatuje na případy, které mohou být velmi různorodé, kdy soud omezil na svéprávnosti určitou osobu tak, že není způsobilá pořizovat. Ona se však uzdraví do té míry (tedy ne úplně), že je schopna projevit vlastní vůli (§ 1527 o. z.).

2.1.1. Způsobilost nezletilého pořizovat

Také nezletilí od 15 do 18 let mohou pořizovat. Přesně jde o osoby, které dovršily patnáctý rok života, ale ještě nenabýly plné svéprávnosti. Mohou závěť pořádat

---

²⁷ SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 50.

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. vysvětluje, že nesympéprávný je v dědickém právu ten, kdo nemá pořizovací způsobilost, nikoliv ten, kdo obecně postrádá způsobilost právně jednat. Pořizovací způsobilost je totiž širší, zejména, jak bude vysvětleno níže, např. i osoby omezené na svéprávnosti pro duševní nemoc mohou testovat v rámci svého omezení.

bez souhlasu zákonného zástupce, jen to musí být formou veřejné listiny (§ 1526 o. z.). Ta osoba veřejné moci, která bude sepisovat listinu, musí být přesvědčena, že závěť je pořizována s rozvahou, vážně a bez donucení (§ 1538 o. z.).

Italský zákon nezletilcům mezi šestnáctým a osmnáctým rokem toto právo nedefinuje a nepřiznává.

2.1.2. Pořízení osoby s omezenou svéprávností

Obdobně jako osoby nezletilé podle českého občanského zákoníku mohou pořizovat i osoby s omezenou svéprávností, a to formou veřejné listiny, aby byly pečlivě zjištěny jejich schopnosti a vážnost jejich vůle. To je upraveno v § 1528 odst. 1 o. z. Osoby s omezenou svéprávností mohou v rámci svého omezení pořídit závěť i v Itálii²⁹, tato problematika má tedy některé shodné rysy.

Druhý odstavec § 1528 o. z. už není tak obecný a věnuje se konkrétním kategoriím lidí, kteří mají omezenou svéprávnost pro „*chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu*“. I tito lidé smí pořídit závěť ve formě veřejné listiny, mohou tak však učinit pouze o jedné polovině jejich pozůstalosti, druhá polovina majetku připadne dědicům ze zákona, kteří požívají tuto tradiční ochranu. Pokud zákonné dědice nemají, toto omezení odpadá.

Codice civile zná kromě věkového omezení další dva stavy, které způsobí testovací nezpůsobilost. Podle čl. 414 c. c. se jedná o soudem prokázanou „trvalou slabost myslí“, která vede ke zbavení svéprávnosti. Druhým případem je podle čl. 591 c. c. tzv. „přirozená nezpůsobilost“, kdy osoba, která není zbavena svéprávností, je přesto prokazatelně nezpůsobilá vážně myslet a projevit svou vůli. Může jít o krátkodobý i dlouhodobý stav. Podle judikatury³⁰ tu musí být velmi pečlivě prokázáno, zda ona přirozená nezpůsobilost nastala. Nestačí prokázání, že je obvyklý proces projevu testovací vůle pouze nějak narušen (pořizovatel závěti kupříkladu trpí vážnou nemocí), musí být doslova prokázáno, že se konkrétní osoba, chtějící testovat, rozhodla v tu kterou chvíli ne zcela svobodně, vědomě a vážně. Podle soudního rozhodnutí Cass. 24

²⁹ SCODELLARI, Francesco. *La successione ereditaria e la donazione nel diritto civile e tributario*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2010, s. 43.

³⁰ Cass. 22 marzo 1985, n. 2074, in Mass. Giur. it., 1985., Cass. 9 aprile 2008, n. 9274, in Mass. Giur. it., 2008.

novembre 1980, n. 6236, in Mass. Giur. it., 1980 k tomu mohou být použity jakékoli důkazní prostředky.

2.1.3. Vůle pořizovatele

Podle *codice civile* patří k základním náležitostem při pořízení závěti projevená vůle pořizovatele a to, zda byla učiněna svobodně a vědomě. Chybně projevená vůle by totiž mohla způsobit absolutní či relativní neplatnost posledního pořízení. Rozlišují tedy nicotnost a neúčinnost.³¹

Neúčinnost již sepsané závěti nastane pro omyl, psychické donucení a pro podvod (čl. 624 c. c.).

Podvod je způsoben tak, že určitá osoba vyvolá podvodným způsobem v zůstaviteli mylnou představu, která ovlivní směřování jeho vůle v závěti. Tímto dojde k relativní neplatnosti závěti.

Je třeba rozlišovat mezi donucením (nátlakem) psychickým (*vis compulsiva*) a fyzickým (*vis absoluta*). Psychické donucení způsobí relativní neplatnost závěti. Musí být projevováno v takové síle, že dokáže zapůsobit i vzhledem na věk a zdraví zůstavitele.

Při fyzickém nátlaku jasně chybí svobodný projev vůle, takovýto „zdanlivý testament“, který na první pohled může vypadat jako zůstavitelův projev vůle *mortis causa*, ale zůstavitelova vůle to není, bude nicotný.³²

2.1.4. Účinky omylu

Chyby se v životech a v právních jednáních lidí vyskytovaly a vyskytují, a tak ani zůstavitel nemá patent na neomylnost, právě v právní rovině to ovšem má závažné následky. Pokud totiž nastane podstatný omyl, podle občanského zákoníku způsobí neplatnost závěti, nebo její části (mylná pohnutka), kde leží ustanovení, které je v omylu. Omyl není hodnocen dědicem (příp. odkazovníkem), nýbrž z pohledu zůstavitele. Podstatný omyl je ten případ, kdy zůstavitel pořídil pro omyl jinak, než jak měl podle své vůle (představy) v úmyslu. Je to rozdíl mezi jeho představou a objektivní skutečností. Je také nepodstatné, kde leží příčina omylu. Nepodstatný omyl, který

---

³¹ GALGANO, Francesco. *Trattato di diritto civile*. 2. vydání. Milano: Walters Kluwer Italia, 2010, s. 755-758.

³² BONILINI, Giovanni. *Manuale di diritto ereditario e delle donazioni*. 6. vydání. Torino: Utet, 2013, s. 135-136.

neplatnost nezpůsobí, bude takový, kde se zjistí, že osoba nebo věc byla jen správně popsána.³³

Také italská právní úprava se zmiňuje o omylu, který je definován velmi obdobně. *Codice civile* zná omyl pro nedostatek důvodu (*errore vizio*), tedy ten důvod, ve kterém se zůstavitel zmýlil, musí být i v Itálii podstatný a dále vymezující tak, aby byl také jasně důvodem jediným, který způsobí (vymezí), za jiných okolností nechtěný, projev vůle. Například zůstavitel odkáže odkaz člověku, o kterém si myslí, že pro něj v minulosti udělal nějaký významný dobrý skutek, ale ten pro něj ve skutečnosti nic dobrého neučinil. *Codice civile* také mluví o dalším omylu, omylu pro překážku (*errore ostativo*). Je to případ, kdy se zůstavitel zmýlí v osobě dědice, či odkazovníka, nebo se mýlí v předmětu pozůstalosti. Takovýto testament nakonec zůstane v platnosti a bude povolán dědic, či odkazovník, či bude předán ten předmět, který měl zůstavitel skutečně původně v úmyslu.³⁴

---

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁴ ROPPO, Vincenzo. *Diritto privato*. 3. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2013, s. 954.

3. Obsahové náležitosti testamentu

3.1. Určení dědiců

Mezi základní náležitosti obsahu testamentu patří ustanovení dědice či určení odkazovníka k majetku zůstavitele. Bez tohoto zůstavitelova kroku by vůbec o závěť nemohlo jít. V novém českém zákoně, co se týče ustanovení dědice, v podstatě navazujeme na předchozí právní úpravy, na § 461 zákona č. 40/1964 Sb., na § 536 zákona č. 141/1950 Sb. a na § 554 ABGB.

Rovněž v Itálii je ustanovení dědice (případně stanovení odkazu) stěžejní záležitostí testamentu, ale na rozdíl od české právní úpravy, existuje také nemajetkové ustanovení. Majetkové ustanovení se děje skrze dědice či odkazovníka. Je možné i méně obvyklé ustanovení, kterým může být například uznání dluhu třetí osobě.

Nemajetkové ustanovení musí být zákonem dovoleno a bude účinné, pokud splňuje formální náležitosti závěti.³⁵ Nejznámějším nemajetkovým ustanovením může být například uznání otcovství, určení poručníka svému nezletilému dítěti, pokyn k založení nadace, nebo určení osoby, která vyřídí jeho přání a pokyny v zajímavém ustanovení „ve prospěch duše“.³⁶

Jedná se ustanovení, které slouží věřícím lidem k tomu, aby skrze církevní úkony bylo pomozeno jejich duši blíže ke spasení. Podmínkou je přesné určení hodnoty peněžní částky či majetku, které k takovému účelu dědic, či jiná předem určená osoba, odevzdá na potřebné účely. Buď přímo farnosti například na údržbu kostela, nebo chudým lidem a pro podobné účely. Pokud se jedná o modlitby nebo sloužení mše svaté, budou tyto úkony svěřeny knězi, často z farnosti, kde zůstavitel žil.³⁷ Jedná se zde o jeden z drobných příkladů, kdy se ukazuje vliv a tradice Římskokatolické církve v italské společnosti a byť je dnes slabší než dříve, stále ovlivňuje mentalitu lidí.

V závěti zůstavitel povolá dědice své pozůstalosti, stanoví-li jediného, celá pozůstalost připadne jemu. Stanoví-li tomuto jedinému závětnímu dědici pouze podíl,

---

³⁵ čl. 587 c. c.

³⁶ SCODELLARI, Francesco. *La successione ereditaria e la donazione nel diritto civile e tributario*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2010, s. 286-287; čl. 629 c. c.

³⁷ TRIOLA, Roberto. *Il testamento*. 2. vydání. Milano: Giuffrè Editore, 2012, s. 316-319.

dostane pouze tento podíl a o nedefinovaném zbytku pozůstalosti bude rozhodnuto podle zákonné posloupnosti.³⁸

Pokud bude závětních dědiců více podle občanského zákoníku, ale zůstavitel nestanoví velikosti jejich podílů (jsou to dědicové bez určení podílu - sine partibus), rozdělí se veškerý zůstavitelův majetek tak, aby každý obdržel stejný podíl.³⁹ Zůstavitel dále může některým dědicům velikost podílu určit (dědicové s určeným podílem – cumpartibus) a ti skutečně dostanou pouze to, co určil. Ostatní závětní dědicové, kterým velikost podílu definována nebyla, si rozdělí zbylou část na stejné díly. Pokud na dědice, kterému nebyla určena velikost podílu, nezbude nic, zmenší se poměrné velikosti ostatních podílů natolik, aby dostal alespoň tolik, co dědic s nejmenším určeným podílem.⁴⁰ Tato přepečlivá právní úprava je podle důvodové zprávy nutná kvůli tomu, aby se předcházelo ohrožení a neplatnosti takovýchto závětí.

Pokud zůstavitel podle občanského zákoníku omylem a přehlédnutím nějakou část majetku v závěti neuvede, ale z formulace závěti přesto vyplývá, že v ní chtěl závětním dědicům zůstavit všechno, pak se o nevyčerpaném majetku rozhodne tak, že podíly dědiců ze závěti se zvýší poměrně podle velikostí podílů, které zůstavitel původně určil.⁴¹ Stejně tak, pokud provede početní chybu, bude se věc opravovat tak, aby byla co nejlépe vystižena zůstavitelova svatosvatá vůle.⁴²

Podíl dědice může být v České republice určen různým způsobem, například zlomkem či procentem, ale také určením konkrétního majetku, např. dům, automobil, chata, les apod. Podle autorů komentáře k občanskému zákoníku 89/2012 Sb. se to spíše nedoporučuje, neboť zůstavitel v době sepisování závěti třeba ještě neví, jaký bude jeho konečný majetek, či ona věc, kterou v závěti zmiňuje, bude v době jeho smrti ještě existovat.⁴³ Oproti tomu Schelleová ve své publikaci *Dědictví a dědické právo* uvádí myšlenku, že tato svoboda zůstavitele k takovémuto určení poměrů či konkrétních předmětů je dobrá k tomu, že zůstavitel se tak může pokusit předejít sporům mezi svými

---

³⁸ § 1500 odst. 2 o. z.

³⁹ § 1500 odst. 1 o. z.

⁴⁰ § 1501 o. z.

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴² § 1502 o. z.

⁴³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 82.

dědici.⁴⁴ Autoři Praktické příručky zase uvádějí, i v souladu s judikaturou, že v rámci dědického řízení se dědici nakonec přese všechno mohou dohodnout jinak.⁴⁵

Pokud zůstavitel v závěti povolává nějakou neobvyklou osobu nebo neobyčejnou skupinu lidí, bude se postupovat podle § 1503 o. z. Zákon se tak očividně snaží předejít případu, kdyby kvůli nekonkrétní definici dědiců nemohla být splněna zůstavitelova vůle. Jsou to dědicové, kteří jsou i podle zákonné posloupnosti vzhledem k ostatním považováni za jednu osobu⁴⁶, pak skupina lidí - budou to ti lidé, kteří k ní patří v době zůstavitelovy smrti a konečně to může být i široce specifikovaná skupina jako například chudí nebo lidé v sociálním nebezpečí, v tom případě bude dědicem obec, kde měl zůstavitel poslední trvalé bydliště, která v jejich prospěch dědictví využije.

Na skupinu chudých myslí i italský *codice civile* v čl. 630, jakožto na určitou skupinu osob, blíže neurčenou. Definuje ji slovy „*dispozice ve prospěch chudých a jiných obdobných skupin*“ a upravuje ji stejně jako zákon český. Také zde platí fikce, že skupina lidí blíže neoznačená, je jakoby jedna osoba, a majetek případně chudým v obci, kde měl zůstavitel trvalé bydliště. Dědictví (případně odkaz) fakticky připadne na onu obec.

Nicotné bude ustanovení osoby, která bude určena takovým způsobem, že ji nebude možné identifikovat.⁴⁷ Nicotné je také ustanovení, které nechává na třetí osobě, ať určí dědice či odkazovníka a velikost dědického podílu, a stejně tak ustanovení, které nechává na osobě obtížené břemenem v rámci dědictví, nebo na vůli třetí osoby, ať určí předmět, či množství majetku, které odevzdá jako odkaz.⁴⁸

Také závětní dědic se může dědictví vzdát odmítnutím dědictví, zřeknutím se dědického práva a vzdáním se dědictví. Jedná se o projev vůle dědice, kterému svědčí dědický titul. Odmítnout dědictví je možné až po smrti zůstavitele. V praxi k němu dochází během soudního jednání. Nově je upravena povinnost doručit oznámení o dědickém právu poučení o možnosti ho odmítnout. Pouze smluvní dědic nesmí dědictví

---

⁴⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona a kolektiv. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2007, s. 48.

⁴⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 58.

⁴⁶ Stane-li se, že nedědí některé zůstavitelovo dítě, nebo nedědí jeho sourozenec, *ex equo* jeho podíl připadne jeho dětem, nebo dětem jeho dětí (§ 1637 odst. 2 o. z.).

⁴⁷ Čl. 628 c. c.

⁴⁸ Čl. 631 až čl. 632 c. c.

odmítnout. Na dědice se nakonec hledí, jakoby dědictví nenabyl. Zřeknutí se dědictvího práva je možné ještě před smrtí zůstavitele a to pouze smluvní formou veřejnou listinou. Vzdání se dědictví, tedy patřící již dědici „jistému“, slouží zejména k tomu, aby bylo předáno ve prospěch druhého dědice.⁴⁹

3.1.1. Náhradnictví

Jak *codice civile*, tak občanský zákoník právní úpravu náhradnictví obsahují a to vlastně obdobně. Jedná se o situaci, kdy zůstavitel povolá v závěti na prvním místě dědice, ovšem pro svou jistotu, aby dědictví nepadlo do rukou někomu, u koho by si to nepřál, může stanovit i jeho náhradníka a tomu zase dalšího náhradníka. Takto může být určeno více náhradníků (není stanoveno konečné množství). Povolán bude samozřejmě ten, který je dědici v řadě nejbližší, jak je stanoveno v § 1507 o. z. Zůstavitel se tímto vyhne situaci, aby s případným uvolněným podílem bylo naloženo podle zákona, ale rozhodne o tom podle svého.⁵⁰ Obdobně je to upraveno v čl. 688 c. c. kdy „*na místo dědice nastupuje jiná osoba pro případ, že původní dědic nemohl nebo nechtěl přijmout dědictví.*“

Náhradnictví máme dvojí: obecné (vulgární substituce) a svěřenské (fedeikomisární substituce).

Obecné nástupnictví slouží k tomu, aby mohlo být určeno, kdo má být substituentem na místě dědice, který buď zemřel, nebo ztratil dědictvího způsobilost, nebo např. dědictví odmítl, nebo příp. nesplnil podmínku. Vztah této osoby na zůstaviteli bude jediný směřodatný, nezáleží na dědici nebo odkazovníkovi. Český zákon hovoří o tom, že dědictví vždy připadne jednomu konkrétnímu dědici a až pokud dědictví nenabude, dalšímu jedinému náhradníkovi po něm určenému. V *codice civile* je povolena také pluralita, na místo jednoho dědice může přijít více náhradníků, a dědictví dvou původních dědiců, kteří nakonec dědit nebudou, může připadnout jedinému náhradníkovi.⁵¹

Svěřenské nástupnictví, blíže probrané v podkapitole 3.1.2. této práce, vkládá na dědicova bedra povinnost přenechat zděděný, většinou rodinný majetek jiné osobě jako

---

⁴⁹ KONDOROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědictvího práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědictvího práva po rektifikaci. *Ad Notam*, 2014, č. 1, s. 5-9.

⁵⁰ CAPOZZI, Guido. Successioni e donazioni: Tomo II. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 1012-1013.

⁵¹ Čl. 689, odst. 1 c. c.

svěřenskému nástupci a tím pádem dalšímu dědici, až nastane událost, která je stanovena v závěti či jiném posledním pořízení.⁵² Není žádná překážka, aby náhradníkem byl i spoludědic či jiná osoba.

Náhradnictví může být stanoveno pro různé případy, například pokud první dědic nebo předchozí náhradník nenastoupí, či pouze pro případ, že povolaná osoba dědictví nechce apod. Jiný případ ustanovení náhradnictví je, když zůstavitel stanoví, že k substituci dojde, pro všechny případy, kdy dědic dědictví nenabude, ať už proto, že nechce (odmítne dědictví), nebo proto že nemůže (např. bude dědicky nezpůsobilým).

Náhradník nastupuje do práv a povinností původního dědice, a musí také předat přikázané odkazy, jako původní dědic. Výjimka by byla, kdyby se jednalo o povinnost, která se váže k určité osobě z povahy věci, pro její možnosti a schopnosti (např. vystudovat na univerzitě), nebo projevil by-li zůstavitel tak svou vůli (§ 1509 o. z. a čl. 690 c. c.).

V obdobném duchu budou řešeny výklady práv a povinností osob, které nastupují na místo dědice podle vůle zůstavitele, i u dalších podílů, které nakonec případnou osobě odlišné od dědice.

Minulý český zákon č. 40/1964 Sb. nástupnictví neupravoval, v praxi k ustanovení náhradníků (substitutů) docházelo.⁵³ Zde se zdá správné a užitečné, že se takovýto osvědčený a pro praxi užitečný institut, který podporuje co největší důraz na zůstavitelovu vůli, objevil již řádně zaznamenaný v aktuální právní úpravě.

Podle § 1511 o. z. může náhradnictví odpadnout více způsoby. Náhradnictví zanikne, pokud dědí povolaný dědic. Náhradnictví náhradníků postavených v řadě níže zanikne, pokud předchozí náhradník dědictví neodmítne.

Náhradnictví zaniká i v případě, když zůstavitel svému většinou nezletilému dítěti, které ještě nemá vlastní potomky, ustanoví náhradníka. Ten o své náhradnictví přichází, jakmile zůstavitelův potomek bude mít vlastní dítě, které bude způsobilé k dědění. Počítá se totiž s tím, že zůstavitel bude chtít rodinný majetek zanechat raději opět v rodině.

---

⁵² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵³ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 1.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 92.

3.1.2. Svěřenské nástupnictví

Svěřenské nástupnictví neboli fideikomisární substitute slouží k tomu, aby zůstavitel mohl přikázat svému dědici, aby dědictví, které dostal, po své smrti nebo v situacích jiných, zůstavitelem určených, převedl na ustanoveného následného dědice, kterým je svěřenský nástupce. Základními znaky je tedy dvojitý přechod dědictví, stanovené pořadí dědiců, povinnost udržet, nezcizovat a předat majetek.

Institut svěřenského nástupnictví je ochrana soukromé sféry. Může být užitečný například pro rodiče, kteří mají postižené dítě, které je k testování nezpůsobilé, které nebude mít další děti, vnuky a vědí, že po jeho smrti by rodinný majetek připadl státu. Takto mohou dále určit podle vlastní vůle, komu jejich majetek, potažmo majetek jejich potomka, připadne.⁵⁴ Určitým negativem je omezení svobody k různorodým právním jednáním prvního dědice a také to, že on sám již nemůže o tom zděděném majetku pořídit poslední pořízení.

Fideikomisární substitute v České republice zanikne nejpozději do sta let od smrti zůstavitele.

Klasická fideikomisární substitute, kdy dochází k dvojitmu přechodu dědictví, nejprve ze zůstavitele na dědice nebo odkazovníka (institut), a pro případ jeho smrti majetek přechází na dalšího původním zůstavitelem jmenovaného dědice nebo odkazovníka (substitut), je v Itálii zakázána. Existuje však úprava „podpůrného svěřenského nástupnictví“. Tato vyžaduje kromě výše zmíněných znaků fideikomisární substitute, také „péči o osobu s omezenou svéprávností“. Institutem zde může být manžel zůstavitele, jeho děti či další potomci. Co se týče nezletilců, má být očekáváno, že díky stavu „trvalé slabosti mysli“ jim bude omezena svéprávnost, jakmile nabudou zletilosti. Substitutem bude stanovena fyzická osoba, nebo to může být také organizace, která bude o tuto osobu pečovat až do její smrti. Osoba s omezenou svéprávností bude mít opatrovníka.⁵⁵

3.1.3. Uvolněný podíl

Česká právní úprava se v § 1504 až §1506 o. z. věnuje popisu uvolněného podílu. Je totiž možné, že některý z dědiců, určených v závěti nedědí. Pokud nemá

---

⁵⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁵ BONILINI, Giovanni. *Manuale di diritto ereditario e delle donazioni*. 6. vydání. Torino: Utet, 2013, s. 305-308.

náhradníka, který by měl přednost, a pokud měli dle závěti všichni stejný podíl, případně jeho část ostatním dědicům. Hlavním důvodem, proč nebude dědit, je smrt dědice a je nepodstatné, zda k ní došlo před, nebo až po smrti zůstavitele.

Pokud byly podíly zůstaveny různorodě, tedy jsou určeny, a jeden z těchto přesně určených podílů byl uvolněn, nebude se rozdělovat mezi ostatní, neboť se má za to, že zůstavitel chtěl dědicům předat přesně tolik, kolik stanovil, a ne více a ne méně, ale případně dědicům ze zákona (srov. kapitola 3.1. této práce). Tito tedy nemají právo na přírůstek.⁵⁶ Obdobně se logickým výkladem (stanoví tak i zákon v § 1505 odst. 2 o. z.) dá vyložit situace, kdy zůstavitel některým dědicům stanoví podíl a jiné dědice stanoví bez určení podílu. Tito si tedy rozdělují zbytek majetku poměrně stejně a může se stát, že některý z nich nedědí a jeho podíl si tak mezi sebou rozdělí pouze ostatní dědici *sine partibus*, a to rovným dílem.

Práva i omezení dědice, kterému k jeho podílu přirostla část podílu jiného dědice, jsou stejná jako práva původní osoby, pokud nejde vyloženě o nějakou osobní záležitost, kterou nelze převést na jiného a projevil-li takovou myšlenku sám zůstavitel.⁵⁷ Pod omezeními si lze představit například povinnost splnit odkaz, podmínku nebo příkaz.⁵⁸

Ve srovnání se zákonem č. 40/1964 došlo na našem území k výrazné změně, minulá právní úprava totiž přirůstání podílů neumožňovala, v § 461 bylo stanoveno, že uvolněný podíl případně dědicům ze zákona.

3.2. Dědická nezpůsobilost

Podle obou srovnávaných právních řádů může dojít k situaci, kdy nejsou splněny náležitosti pro osobu dědice či odkazovníka pro dědění jak ze zákona, tak ze závěti.

Podle § 1481 o. z., bude z dědického práva vyloučen ten, „kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně

---

⁵⁶ § 1505 o. z.

⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 91.

zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“ V následujícím paragrafu téhož zákona je řešena konkrétní závažná situace, kdy aktuálně v době smrti zůstavitele probíhá řízení o rozvod manželství pro zůstavitelův návrh, který podal proto, že na něm bylo páčáno domácího násilí. Zde bude zůstavitelův manžel automaticky vyloučen z dědického práva. Obdobně rodič zbavený rodičovské odpovědnosti proto, že ji řádně nevykonával, nebo zanedbával, bude vyloučen z dědického práva po svém dítěti.

Ve chvíli, kdy je zákonný dědic vyloučen z dědického práva, nastoupí na jeho místo jeho potomek. Nezáleží na tom, zda vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě, že se jedná o potomky manžela, který byl vyloučen z dědění, protože se dopustil domácího násilí a byl to jeden z motivů druhého manžela, proč podal žádost o rozvod.⁵⁹

Existuje varianta zřeknutí se dědického práva. Lze tak učinit smlouvou se zůstavitelem a nedomluví-li se jinak, zřeknutí platí i vůči jeho potomkům. „*Kdo se zřekne dědického práva, zříká se tím i práva na povinný díl; kdo se však zřekne jen práva na povinný díl, nezříká se tím práva z dědické posloupnosti*“.⁶⁰ Dědic se může zříci svého práva i ve prospěch někoho jiného.

3.3. Ochrana nepominutelných dědiců

Testamentární dědic má přednost před dědicem ze zákona. Výjimkou z tohoto pravidla jsou nepominutelní dědici, potomci zůstavitele (děti zůstavitele, a pokud nedědí, tak jejich potomci), kteří, pokud se přihlásí, mají právo na zákonem stanovený podíl z pozůstalosti. Tento institut pochází již z římského práva.

Jedná se o princip familiarizace v dědickém právu, který prolamuje princip svobodné a neomezené vůle zůstavitele proklamovaný v občanském zákoníku i *codice civile*, také právo vlastnit majetek zaručené Ústavou, v čl. 11 LZPS,⁶¹ a v čl. 42 rovněž Ústavou Italské republiky.

V českém zákoně je značně zdůrazňována ochrana nepominutelného dědice a jeho právo na povinný díl a navíc jsou tu kladeny přísnější podmínky na platnost závěti vytvořené v zařízení, které nabízí zdravotnické či sociální služby, v případě, že by

---

⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ § 1484 odst. 1 věta druhá o. z.

⁶¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 78.

dědictví měla nabít osoba s tímto zařízením spojená. Aby byla takováto závěť platná, musí být sepsána formou notářského zápisu, obecně formou veřejné listiny. Je totiž důležité, aby poslední vůle člověka byla činěna po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně a v klidu.⁶² Tak praví nově i náš zákon a pověřená osoba, která poslední pořízení pořizuje, o tom musí být přesvědčena.

Nepominutelný dědic nezletilý, je chráněn velmi pečlivě, má dostat tři čtvrtiny z jeho zákonného podílu. I nepominutelný dědic zletilý bude mít právo na podíl z pozůstalosti a to konkrétně jednu čtvrtinu jeho zákonného podílu.

Povinný díl může mít formu odkazu nebo dědického podílu, nesmí na něm být žádné zatížení. Vypočítá se z celkového dědictví zůstavitele a nejen z té části, o níž byla pořízena závěť.⁶³

Kdo se vzdal dědictví (povinného dílu), kdo není způsobilý dědit a ten, koho zůstavitel vydědil, právem na povinný díl neoplývá, ale když se vypočítává povinný díl jiných dědiců, jakoby dědil.⁶⁴

Italská právní úprava institutu nepominutelných dědiců (*legittimari*) je obsáhlejší v mnoha směrech. Nepominutelných dědiců jsou tři skupiny. Jako nepominutelní dědicové jsou označeni nejen zůstavitelovy děti obecně, ale i dnes se podle terminologického označení odlišují dvě skupiny dětí: děti manželské a nemanželské, které mají ovšem fakticky stejná práva. (samozřejmě také děti, u kterých bylo přiznáno otcovství a děti adoptované.) Dále ona manželka či manžel a nakonec také předci zůstavitele (rodiče a prarodiče).⁶⁵ Všichni mají právo na svůj podíl z dědictví. Jejich povinný díl (*quota di riserva*) nesmí být nijak zatížen⁶⁶, mohou se ho ale vzdát. Pokud byli opomenuti, či na jejich podílu leží nějaké zatížení (bylo učiněno neoprávněné darování či jiná dispozice s majetkem), mohou se bránit zvláštní žalobou (*azione di riduzione*).

Povinný díl se vypočítá z celkového majetku zůstavitele, od kterého se odečtou jeho dluhy, a naopak se připočte majetek darovaný zůstavitelem třetím osobám, který

---

⁶² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 11.

⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1303/2000.

⁶⁴ SCHELLOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 86.

⁶⁵ CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo II*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 406.

⁶⁶ Čl. 457 odst. 3 c. c.

nazývají *donatum*, a kterým zmenšil rodinné jmění. U neopomenutelných dědiců odlišujeme podíl volný (*quota disponibile*) a podíl obsazený (*quota indisponibile*). Obsazený podíl je takový, který patří nepominutelnému dědici a zůstavitel s ním nemůže nijak disponovat. Volný podíl bude zbytek dědictví, resp. veškerý majetek zůstavitele, s odpočtem jeho dluhů a obsazených podílů. Výše povinného podílu se liší v závislosti na skupině, do které nepominutelný dědic patří a také na tom, kolik jich celkem bude.

Ochrana manželky, resp. manžela a její/ jeho povinný díl, jak se objevuje v mnoha evropských úpravách a také v Itálii, byl na našem území vypuštěn již zákonem č. 141/1950 Sb. a do dnešního dne se s ní nepočítá.⁶⁷

V Itálii stojí mezi nepominutelnými dědici na prvním místě. Manželovi bude patřit jedna polovina majetku zemřelého manžela a má rovněž právo bydlet a užívat zařízení v domě, kde má rodina bydliště podle čl. 144 c. c., pokud se jedná o byt ve spoluvlastnictví, nebo patřil zemřelému manželovi. Tato kvóta se zredukuje v případě, že má děti. Má-li zemřelý pouze jedno dítě, získá pozůstalý manžel jednu třetinu. Pokud má zemřelý dětí více, jeho manželovi zůstane jen jedna čtvrtina a dětem polovina majetku.

Dětem manželským i nemanželským patří dvě třetiny, pokud je jich více. Pokud zůstavitel zanechá dítě jediné, to dostane celou polovinu dědictví.⁶⁸

Předci zůstavitele budou mít právo na povinný díl, pokud zemřelý nezanechal žádné děti. Bude jim patřit jedna čtvrtina a pozůstalému manželovi jedna polovina majetku zůstavitele. Pokud je předků více, jejich podíl bude rozdělen na dvě části, polovinu dostanou předkové otce a polovinu předkové matky, obdobně, jakoby tomu bylo při děděni podle zákonné posloupnosti.⁶⁹

3.4. Vedlejší doložky

Podle předchozí české právní úpravy se vedlejší doložky vůbec neuznávaly. V aktuální právní úpravě došlo ke změně, a tak na našem i na italském území mají vedlejší doložky svou platnost. Zákonodárci obou států se snaží co nejvíce naplňovat

---

⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁸ CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo II*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 409 - 415.

⁶⁹ CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo II*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 430.; čl. 544 a čl. 569 c. c.

zůstavitelovu vůli. Zůstavitel chce co nejlépe zabezpečit směřování a zhodnocování svého, za celý život nastřádaného majetku a motivovat dědice k podobnému ekonomicky rozumnému životu. Pro oba právní řády je shodné, že vedlejší doložkou nelze zatížit povinný díl nepominutelného dědice.

Český zákoník zná dvojí vedlejší doložky. Nejprve může povolát vykonavatele závěti, tzn. nějakou důvěryhodnou osobu, kterou znal a kterou si takto vybral, a na kterou spoléhá. Tato osoba má být určena v závěti. Může také povolát správce pozůstalosti a ten má být povolán formou veřejné listiny. Jejich vzájemný vztah určí samotný příkaz zůstavitele.⁷⁰ Další skupina vedlejších doložek se týká určení podmínky, doložení času a příkazu.

Podmínky se obvykle týkají nějaké nejisté události v budoucnosti. Doložka času je spojena s nějakou určitou konkrétní událostí, po které dojde k nějakému právnímu následku, který je možný a reálný. Právní následek v budoucnu jistě nastane, ať již na počátku této události, nebo na konci. Rozdíl mezi podmínkou a doložením času je v právní jistotě, která je pouze právě u doložení času.⁷¹ Italská právní úprava rovněž zná doložku času, ale je zakázána pro univerzální sukcesí a použije se pouze u odkazů. Pokud i přes to zůstavitel podmíní přechod dědictví doložkou času, nebude na ni brán zřetel a k přechodu dědictví dojde po smrti zůstavitele tak, jako by žádné doložení času nestanovil.⁷²

Nepřihlíží se k doložkám, které jsou nesrozumitelné, nebo jsou proti veřejnému pořádku (např. podpora nějaké rasistické organizace), také k těm, které by zjevně znepríjemňovaly život dědici či odkazovníku, nebo jsou nesmyslné (např. aby ukončil studium, změnil práci, stal se členem určené politické strany apod.).

Český zákon dále výslovně zakázal vedlejší doložku, která by podmiňovala nabytí dědictví uzavřením manželství, nebo příkazy, že musí zůstat v manželství, nebo

---

⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník říká, že vykonavatel závěti je povolán v samotném testamentu, kde je také stanovena jeho odměna a jeho pravomoci. Je účastníkem v řízení o dědictví, a jakmile ho soud zjistí, okamžitě ho vyzoomí. Může jím být kdokoli (některá osoba z rodiny, důvěrník, advokát apod.). Pokud zůstavitel nepovolal i správce pozůstalosti, bude tuto funkci vykonávat rovněž vykonavatel závěti. Pokud správce pozůstalosti povolal, bude se ten řídit pokyny vykonavatele závěti.

⁷¹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník Dědictvé právo*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2014, s. 57.

⁷² CENDON, Paolo, BALESTRA, Lorenzo. *Commentario al codice civile: Successioni legittime e testamentarie*. 1. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 1291.

se rozvést. Ze závěrečných ustanovení o. z. lze dovést, že totéž se týká také registrovaného partnerství.⁷³

Také čl. 636 c. c. obdobně definuje zákaz podmínky zabránění dřívějšímu či pozdějšímu manželství.

Codice civile hovoří o podmínkách suspenzivních a rezolutivních podle čl. 633 c. c., jak pro dědění ze závěti, tak pro odkazy. Suspenzivní (odkládací) podmínka očekává, že nastane nějaká nejistá situace v budoucnosti a úderem této situace, jakmile bude podmínka splněna, případně dědici či odkazovníku to, co je mu slíbeno. Do té chvíle je pouze v pozici očekávání dědictví nebo odkazu. Rezolutivní (rozvazovací) podmínkou se naopak něco uzavírá, pokud k jejímu splnění nedojde, dědic či odkazovník ztratí svou pozici, kterou získal při zahájení dědického řízení.

Jiné dělení podmínek může být na podmínku kauzální (splní se náhodou, nebo z vůle někoho třetího) a podmínku potestativní (taková, která lze splnit), nebo také podmínky smíšené.⁷⁴

Obdobně jako český zákon i *codice civile* říká, že nemožné podmínky (také nemožný nebo nezákonný příkaz), není nutné plnit a bude se na ně hledět, jako by nebyly. Je to popsáno jako ty podmínky, které nerespektují základní práva a svobody (společně sem patří doložky proti závazným pravidlům, veřejnému pořádku a morálce, například i nucení k rozvodu).⁷⁵ Nicméně je možné i tyto nezákonné podmínky zvažovat. Oproti nezákonným podmínkám v běžném právním jednání nemají tak závažné následky a nezneplatní celé právní jednání. Taky je třeba hledět na testament jako na právní jednání, které po smrti zůstavitele nelze nijak nahradit, a tak by mělo být co nejvíce naplněno, kdežto jednání *inter vivos* může být napraveno, změněno, zrušeno.

Příkaz (modus) se rozlišuje jako rozvazovací podmínka, takže k přechodu určitého práva nedojde, pokud tato nebude splněna. Pořizovat závěti může dědici či odkazovníku uložit, aby s nějakou věcí, jako součástí majetku nějak naložil, nebo aby něco opominul či naopak vykonal.

Každý, kdo na tom má zájem, má otevřenou cestu požadovat, ať je příkaz splněn.

---

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁴ GRISI, Giuseppe. *Gli istituti del diritto privato*. 3. vydání. Napoli: Jovene editore, 2006, s. 341.

⁷⁵ BONILINI, Giovanni. *Manuale di diritto ereditario e delle donazioni*. 6. vydání. Torino: Utet, 2013, s. 235-236.

O příkaz jde, pokud jakoby nemusí z dědictví nic vydat v technickém slova smyslu. O odkaz naopak jde, pokud zůstavitel nařídí dědici, ať nějakou část majetku vydá někomu třetímu (odkazovníkovi).⁷⁶

V Itálii se i podle judikatury⁷⁷ odlišuje příkaz a odkaz tak, že u odkazu známe jméno odkazovníka, nebo se nedá konkrétně určit. U příkazu může jít i o nějakou skupinu osob (např. chudí), také může být o tomto majetku určeno, jak se s ním bude nakládat (např. bude sloužit na úhradu studia na univerzitě).

Pokud zůstavitel povolal k dědictví či odkazu dědice či odkazovníka jen z jediného důvodu, a to proto, aby mu uložil příkaz, a toto bude před soudem dokázáno, bude toto povolání k dědictví či odkazu neplatné.⁷⁸

---

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁷ Cass. 5 agosto 1987, n. 6727.

⁷⁸ GRISI, Giuseppe. *Gli istituti del diritto privato*. 3. vydání. Napoli: Jovene editore, 2006, s. 342.

4. Formální náležitosti testamentu

Závěť způsobuje závažné právní následky a zůstavitel ji může sepisovat za příznivých i méně příznivých životních okolností, v nemoci, při psychických problémech, v negativním duševním rozpoložení apod., pro jeho ochranu a pro ochranu pořádku ve věcech nám zákonodárci předepisují přísnější formální zpracování závěti. Ustanovení o formálních podmínkách závěti se v České republice používají i pro jiná pořízení pro případ smrti.⁷⁹

Jako každé jiné právní jednání, musí být i při vytváření závěti projevena vážná vůle jednající osoby,⁸⁰ tedy zůstavitele. Jednání musí být určité a obsah musí být pochopen. Nepřekročí se hranice ani zákona, ani dobrých mravů. Neplatné bude právní jednání, kde má být plněním něco nereálného, dále právní jednání osoby, která trpí duševní poruchou, která je příčinou, proč nesmí právně jednat. Činí-li se několik právních jednání ve stejnou chvíli a nebude dodržena forma některého z nich, čímž bude neplatné, nebude to mít vliv na platnost ostatních.⁸¹

V pochybnostech, zda-li je jednání platné či neplatné, se podle § 574 o. z. dá přednost spíše platnosti. Již od rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1926, kdy se projednávala závěť neplatná pro svou formální stránku, ale díky uznání zúčastněných osob, zejména dědiců ze zákona, se od tohoto případu začala tolerovat její konečná platnost.⁸²

Závěť tedy vyžaduje písemnou formu. V České republice může být vytvořena soukromou listinou, tedy ve formě holografické či alografické závěti, nebo veřejnou listinou, kterou je dnes notářský zápis. Je mezi nimi rozdíl týkající se důkazné moci. U soukromé listiny je povinnost dokázat pravost testamentu na tom, kdo se ho dovolává, většinou tedy dědic, kdežto veřejná listina je zárukou silného důkazu. Důkaz nepravosti musí přinést ten, kdo chce pravost listiny vyvrátit. Veřejnou listinou tedy stvoříme snadnější prostředí pro své testamentární dědice.

Písemná forma nebude nezbytná pouze u závětí s úlevami.

---

⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 1.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 126.

⁸⁰ § 551 a násl. o. z.

⁸¹ § 580 a násl. o. z.

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 12. 1926, sp. zn. R I 1005/26.

Také v Itálii mají vícero forem testamentu, prvotní dělení je na testament řádný (testamento ordinario) a testament zvláštní (testamento speciale). Podle *codice civile* je testament řádný možné sepsat soukromou, holografní formou, tedy závěť celou sepsanou, datovanou a podepsanou vlastní rukou zůstavitele, a také závěť sepsanou u notáře notářským zápisem. To může být formou veřejnou (testamento publico), nebo tajnou (testamento segreto), která je kombinací mezi holografním a veřejným testamentem.

Zvláštní testamentsy jsou speciální formy veřejného testamentu, které jsou určeny pro mimořádné okolnosti.⁸³

4.1. Testament pořízený soukromou listinou

Stejně jako v předchozím občanském zákoníku i dnes máme na českém území dvě varianty sepsání soukromého testamentu. Některá ustanovení jsou dokonce plně přejatá. Dovolena je závěť holografická, psaná vlastní rukou zůstavitele a závěť alografická, psaná jiným způsobem.

K závěti musí být připojen vlastnoruční podpis. Za ten se podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z roku 2008 nedá považovat žádný text, kde chybí jméno i příjmení zůstavitele. Ani identifikace označením například „tvá matka“, platnosti nepomůže a považuje se za nedostatečnou.⁸⁴

V Itálii je to upraveno odlišně. Podle čl. 602 c. c. se podpis dá nahradit i jiným způsobem než jménem a příjmením zůstavitele, pokud se tak bezpochyby určí osoba zůstavitele. Například, pokud testament formulovaný dopisem bude končit slovy „tvá matka“, její identifikace bude jasná a takovýto testament zůstane v platnosti.

4.2. Holografní závěť

Holografní závěť je nejjednodušší formou závěti. Podle § 1533 o. z. musí ten, kdo chce vytvořit závěť v písemné formě a beze svědků, napsat závěť vlastní rukou (elektronické prostředky jsou tímto vyloučeny) a vlastní rukou ji také podepsat. Česká

---

⁸³ CROTTI, Evi, MAGNI, Alberto, VENTURNI, Oscar. *La perizia in tribunale*. 1. vydání. Milano: Franco Angeli, 2011, s. 205.

⁸⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 129.

judikatura⁸⁵ uznává rovněž závěť sepsanou nedominantní (např. levou) rukou zůstavitele, náležitost vlastnoruční závěti bude i nadále splněna.

K prokázání její platnosti by teoreticky postačoval grafologický posudek. Může být psána libovolným jazykem, který zůstavitel ovládá. Nezáleží na tom, na čem je napsaný (papír, dřevo, zeď atd.), ale podle judikatury musí být rozluštitelný.⁸⁶

Je nutností, aby ten, kdo chce mít tento typ závěti, byl schopen psát a nesmí být nevidomý. Není přípustné vedení ruky zůstavitele třetí osobou, ale podle italské judikatury je možné mu například uklidnit ruku, zatížit ji nějakým předmětem, ukázat správný řádek a podobné drobné a pouze technické formy pomoci, nesmí však stále dojít k pochybnosti, že se jedná o vyjádření jeho vůle jeho vlastní rukou.⁸⁷

Doporučuje se navíc uvést datum, které sice není povinnou náležitostí, ale může být ku prospěchu, dokonce je vhodné napsat i minutu, neboť ještě ten den přece může být vytvořena závěť nová.⁸⁸ Zda-li je datum pravé, se bude zkoumat v případech, kdy zůstavitel zanechal závětí více a má se určit, která je ta poslední. Toto silné doporučení uvést datum se doporučuje např., aby se předešlo situaci, kdy by se dědic, který by dědil podle zákonné posloupnosti a je v závěti vynechán, mohl domáhat zrušení závěti z důvodu třeba duševní choroby. Bylo by nutné před soudem prokázat propuknutí nemoci v době, kdy byla závěť pořízena, což by neexistence data značně zkomplikovala.⁸⁹

Italský občanský zákoník obsahuje povinnost uvést datum v čl. 602 c. c., a také podle judikatury se uvedení data doporučuje a má to být tentýž den, kdy je závěť podepsána, neboť až od chvíle podpisu nabude účinnosti obsah závěti.⁹⁰ Chybějící datum nemusí vést přímo k neplatnosti závěti, ale zároveň to může být bráno jako indikátor, že se nejedná o pravou a vážnou poslední vůli zůstavitele.

Změny v závěti mohou být provedeny formou dodatku. Drobné změny, jako různé poznámky, přeškrtnutí a vložení dalších slov jsou v Itálii povoleny, odlišují se

---

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.

⁸⁶ App. Milano 17 luglio 1953 in Foro padano 1953, I, 653.

⁸⁷ Cass. 28 ottobre 1994 n. 8899, in Vita not., 1995, 834.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. NS 21 Cdo 51/2008.

⁸⁹ PĚCHA, František. Závěť bez data? To bych nedoporučoval. *Ad Notam*, 2013, č. 1, s. 16.

⁹⁰ Cass., 13 giugno 1973, n. 1712, in Giust. civ., 1973.

totiž dva stavy závěti: závěť, která je již konečná, perfektní a závěť, která je zatím ve stavu jejího vytváření a zde může i podle judikatury⁹¹ docházet k úpravám.⁹²

4.3. Alografní závěť

Alografní závěť je podle § 1534 o. z. závěť, kterou zůstavitel nese-psal vlastní rukou, vlastní rukou ji však musí podepsat, a to před dvěma současně přítomnými svědky, současně také prohlásí, že ona listina obsahuje jeho poslední vůli. Oba svědkové se na závěť rovněž podepíší, ale podle důvodové zprávy nemusí znát obsah závěti.

Při potvrzování vůle zůstavitele zůstavitelem po vyhotovení této závěti, musí být ona vůle projevena výslovně. Konkludentní jednání (například pokývání hlavou) by k platnosti závěti nemělo postačovat.⁹³ Výslovný projev vůle jsou jakékoli slovní výrazy, případně i jasná obvyklá znamení, která svědkům dávají jistotu, že je listina skutečně projevem zůstavitelovy vůle.⁹⁴ Podle další judikatury se za výslovný projev vůle považuje také hlasité diktování a následné přečtení poslední vůle.⁹⁵

I zde je tedy nutností, aby ten, kdo chce mít tento typ závěti, byl schopen číst, nesmí být nevidomý a musí se umět také podepsat.

V praxi se nejčastěji jedná o závěti napsané na počítači a vytištěné, starší závěti jsou psané na psacím stroji. Je možný také diktát, kdy text píše třetí osoba.

Pokud bude alografní závěť povolána jako dědic právnická osoba, svědky sepsání této závěti nemohou být její členové, společníci, zaměstnanci. Svědkem této závěti by neměl být ani věřící církve či náboženské společnosti, pokud má tato dědit. Smysl to má tehdy, pokud byl tento například zakladatelem této společnosti, nebo tam vstoupil a aktivně se podílí na jejím životě. Celkově, jestli by tito všichni pocíťovali újmu té právnické osoby, jako újmu vlastní.⁹⁶

Italská právní úprava alografní závěť neobsahuje.

4.4. Závěť osob se smyslovým postižením podle občanského zákoníku

---

⁹¹ Cass., 16 febbraio 1949, n. 253, in Foro it., 1949., Trib. Torino 8 aprile 1944, in Giur. it. 1946, I, 2, 85.

⁹² TRIOLA, Roberto. *Il testamento*. 2. vydání. Milano: Giuffrè Editore, 2012, s. 143.

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. NS 21 Cdo 3332/2009.

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2005, sp. zn. NS 21 Cdo 2985/1999.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. NS 21 Cdo 244/99.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. NS 21 Cdo 530/2001.

Také v tomto případě přejímá český občanský zákoník předchozí právní úpravu. Jen co se týče závětí osob neslyšících, které nedokážou číst a psát, se vypustil termín znaková řeč, protože hluchoslepí jej používat nemohou.⁹⁷

U osob nevidomých musí být při jejich projevu vůle současně přítomni svědkové tři. Závěť přečte osoba, která závěť nese-psala. Závěť nesmí být sepsána jedním ze svědků. Nakonec zůstavitel přede všemi potvrdí, že se jedná o jeho poslední vůli. Svědci se podepíší na závětní listinu.

V závěti by dále mělo být zaznamenáno, že zůstavitel nemůže číst, kdo závěť napsal a kdo přečetl, přesně jakým způsobem zůstavitel dal najevo, že listina definuje jeho poslední vůli (§ 1536 o. z.).

Pro všechny typy soukromých závětí osob se smyslovým postižením platí, že je-li se schopen zůstavitel podepsat, podepíše se, případně na listině rukou nebo jinak zaznamená vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připiše jeho jméno. Není-li zůstavitel schopen ani vlastního znamení rukou nebo jinak, vyžaduje se forma veřejné listiny (§ 563 o. z.)

Další osoby se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát, jako například hluchoněmý nebo hluchoslepý a podobně. Musí svou vůli projevit rovněž před třemi svědky současně přítomnými. Závětní listina je mu tlumočena jazykem dorozumívání, který si zvolil, svědkem, který jako u případů výše zmíněných, závěť nepsal. Všichni svědkové musí tento způsob komunikace ovládat. Zůstavitel potvrdí, že jde o jeho poslední vůli. Svědci se podepíší na závětní listinu.

Také tady musí být v závěti uvedeno, že zůstavitel není schopen číst nebo psát, pisatel závěti a tlumočnick závěti, dále jakým způsobem zůstavitel potvrdil platnost listiny a nakonec s rozdílem proti závěti nevidomých, bude v závěti zaznamenáno, jakým způsobem komunikace byl tlumočen obsah listiny, a který si sám zůstavitel zvolil (§ 1536 o. z.).

Pro analfabety, tedy osoby, které jsou zdravé, ale neumí číst a psát, se podle § 65 odst. 1 not. řádu použije závěť ve formě veřejné listiny, tedy notářský zápis.

4.5. Testament pořízený veřejnou listinou

---

⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Testament pořízený veřejnou listinou je možný jak v České republice, tak v Itálii. Veřejná závěť podle občanského zákoníku, pořízená ve formě veřejné listiny, je podle § 3026 odst. 2 o. z. zásadně notářský zápis pořízený před notářem. Notář závěť zaeviduje v Evidenci právních jednání pro případ smrti. Výjimečně, pokud není možnost sepsat závěť před notářem, může být sepsána také starostou, velitelem námořního plavidla či letadla, nebo jeho zástupcem, velitelem vojenské jednotky, popřípadě jiným vojákem přinejmenším v hodnosti důstojníka. Tuto závěť mohou využít všichni lidé, také ti, kteří ji jinou formou pořídili ani nemohou.

Sepsání tohoto druhu testamentu je mírně náročnější v Itálii, neboť tam musí být kromě osoby notáře vždy přítomni také dva svědci. Obdobně jako český občanský zákoník, i ten italský je speciální k notářskému řádu. Testament musí obsahovat datum a čas, a také místo, kde byl pořízen.

Všichni, před kterými se projevuje poslední vůle ve formě veřejné listiny, mají povinnost přesvědčit se, že projev poslední vůle je činěn s rozvahou, vážně a bez donucení, jak u osob svéprávných, tak u osob s omezenou svéprávností. (§ 1538 o. z.). Osoby smyslově postižené a bez plné svéprávnosti⁹⁸ mohou poříditi závěť jen ve formě notářského zápisu. Ten, kdo jejich poslední vůli sepisuje, musí být opravdu přesvědčen, že je to jejich vůle a nejsou například ovlivněni nějakou osobou. Obdobně také v Itálii je nutnost pečlivě prozkoumat vůli zůstavitele, fakticky to učiní tak, že nahlas před notářem a svědky zůstavitel přednese svou poslední vůli a notář ji zaznamenává. Nakonec ji notář znovu přečte, stále za přítomnosti obou svědků a všichni ji podepíší.

Testament by měl být psán v italštině, ovšem pokud zůstavitel, či svědci prohlásí, že tento jazyk neovládají, může být sepsán v jazyce jiném, ale musí mu všichni rozumět, italský překlad však nakonec stejně má být součástí v Itálii sepsané závěti. Jiná varianta je, že si zůstavitel obstará překladatele a může se tak vyjadřovat ve zvoleném jazyce, ale tento jazyk musí ovládat ještě alespoň jeden svědek.⁹⁹

Zvolila-li si závěť ve formě veřejné listiny osoba se smyslovým postižením podle českého občanského zákoníku, musí být splněny stejné náležitosti, jako u soukromé listiny (více náležitostí). Notář pak dosvědčí, že vše bylo učiněno

---

⁹⁸ Mysleno osoby se smyslovým postižením podle § 563 o. z., které nemohou číst a psát, podepsat se nebo ani připojit vlastní znamení; osoby, které dovršily patnáct let věku, ale dosud nenabýly plné svéprávnosti dovršením osmnáctého roku života (§ 1526); osoby s omezenou svéprávností pořizující v rámci omezení (§ 1528).

⁹⁹ GRISI, Giuseppe. *Gli istituti del diritto privato volume 2*. 3. vydání. Napoli: Jovene editore, 2006, s. 333.

předeepsaným způsobem. Obdobně v Itálii, pokud pořizují osoby hluché či němé, bude potřeba splnit vícero náležitostí (např. větší počet svědků, přítomnost tlumočnicka do znakového jazyka apod.)

Pokud zůstavitel nemůže například pro nemoc, závěť vlastnoručně podepsat, nebo to ani neumí, musí to notáři předem nahlásit a ten to musí zapsat do testamentu ještě před tím, než ho v konečné fázi sepsání bude předčítat. Takto se předchází tomu, aby byl chybějící podpis později mylně interpretován, ať už jako důvod nesouhlasu se zapsanou závětí, či jinak.¹⁰⁰

V českém notářském řádu jsou upraveny náležitosti notářského zápisu v ustanoveních § 63 až 69, jen pokud závěť pořizuje osoba se smyslovým postižením, postupuje se podle občanského zákoníku, § 1536. V Itálii naopak pořizování osob hluchých či němých upravuje notářský řád, na který *codice civile* pouze odkazuje.¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Cass. 3 giugno 1957, n. 2017, in Giust. civ., 1957.

¹⁰¹ Čl. 630 c. c.

4.6. Tajná závěť

Podle *codice civile* je možné sepsat také závěť tajnou. Jedná se o kombinaci závěti holografní a závěti veřejné.

Obdobně jako v závěti holografní, také závěť tajnou sepíše sám zůstavitel, obsah závěti tak zná pouze on sám. Na rozdíl od závěti holografní, která může být zaznamenána na jakýkoli předmět, kde se uchová, se zde vyžaduje, aby bylo později možné připojit k tomuto dokumentu tzv. „záznam o přijetí“ od notáře. Mnoho podmínek, které provází jak holografní, tak veřejný testament, zde odpadá. Může to být psáno vlastní rukou, ale také přístrojem, či s pomocí třetí osoby. Není nutná datace, neboť rozhodující stejně bude až záznam o přijetí. Také jazyk bude libovolný. Nutný je pouze vlastnoruční podpis a zapečetění.

U notáře se pak koná jen jednání směřující k sepsání záznamu o přijetí. U tohoto jednání mají být přítomni dva svědci, podobně jako u veřejného testamentu. Notář záznam sepíše, přečte a všichni účastníci ho podepíší.¹⁰²

Tímto testamentem jsou ideálně smazány nevýhody jak závěti holografní, u které nemusí být dostatečně zajištěna jistota její pravosti a také závěti veřejné, u které je nevýhodou její publicita.

4.7. Mezinárodní závěť

Také mezinárodní závěť se týká pouze *codice civile*, který ji řadí ve smyslu čl. 601 c. c. k testamentům sepsaným u notáře. Do italského právního řádu vstoupila v roce 1990, s přijetím Washingtonské úmluvy z 26. října 1973, která určuje sjednocující formu mezinárodních závětí.

Tento druh závěti může v Itálii sepsat osoba jakékoli národnosti a majetkem v jakémkoli státě, bez ohledu na to, jakým právem se bude řídit řízení o její pozůstalosti. Může sloužit také italským občanům žijícím v zahraničí.

Zde je možný jakýkoli jazyk a jakákoli forma sepsání závěti. Další průběh u notáře je takový, že pořizovatel před ním a dvěma svědky nahlas potvrdí, že jde o jeho poslední vůli. Na tuto závěť se pak pořizovatel, notář i svědci podepíší.¹⁰³

---

¹⁰² GRISI, Giuseppe. *Gli istituti del diritto privato volume 2*. 3. vydání. Napoli: Jovene editore, 2006, s. 334 - 335.

4.8. Svědkové závěti podle občanského zákoníku

Svědkové jsou osoby předem pověřené být přítomni potvrzení vůle zůstavitele, svědkem tak nebude ten, kdo se na tom místě vyskytl náhodou (§ 1534 o. z.).

Přítomnost svědků je vyžadována u alografní závěti, kde mají být přítomni svědci dva a u závěti osob se smyslovým postižením jak soukromých tak veřejných, kde jsou vyžadováni tři. Zpravidla musejí zůstavitele znát, nebo ho nějak jinak identifikovat, aby mohli potvrdit, že zůstavitel závěti a ten, kdo projevuje zůstavitelskou vůli, je jedna a táž osoba. Jsou tedy pouze svědci totožnosti, nikoli obsahu listiny.

Ke svému podpisu na závětní listině by měli podle § 1539 odst. 1 připojit doložku, potvrzující je jako svědky, a další údaje, podle kterých je lze zjistit, například pod svůj podpis napsat „jako svědek“ a další údaje, podle kterých je lze identifikovat.

Svědék nesmí být nesvéprávný, musí znát jazyk nebo způsob dorozumívání. Nemůže jít o osobu němou, slepou nebo hluchou. Na sledovaném prohlášení nemá žádný osobní zájem. Musí pochopit jednání, které se před ním odehrává a musí být schopen se podepsat.

Podle § 1541 nemohou svědčit dědic, odkazovník, osoby blízké a zaměstnanci. Je jistější, když nesvědčí ani vykonavatel, pisatel, předčítatel závěti, tlumočník při tlumočení obsahu závěti a úřední osoba sepisující závěť, výjimečně by mohli, ale jen pokud by byli svědci celkem tři, nebo pokud by zůstavitel napsal závěť vlastní rukou.¹⁰⁴

4.9. Privilegovaný testament

Jak již bylo uvedeno výše, závěť má být sepsána v písemné formě, po zralé úvaze, v klidu a s rozvahou. V životě však mohou nastat mimořádné situace, kdy není možné splnit všechna předepsaná pravidla. Přesto a snad i právě proto se zdá správné, abychom i v takové chvíli mohli projevit svou poslední vůli. S tím souhlasí i zákonodárce a tak nový český občanský zákoník zná úpravu závěti při nenadále události označované také jako privilegovaný testament. Rovněž italská právní úprava kromě závětí řádných zná i ty privilegované, zákonem určené pro mimořádné okolnosti. Oba

---

¹⁰³ SCODELLARI, Francesco. *La successione ereditaria e la donazione nel diritto civile e tributario*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2010, s. 74-75.

¹⁰⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 141.

právní řády mají v této oblasti mnoho společného. Je zde širší okruh osob oprávněných závět' přijmout a potvrdit a také je zde časový limit jejich platnosti.

Český občanský zákoník mimořádné události nespécifikuje, blíže nedefinuje. Máme tak úpravu obecnou a to je jistě výhoda, pro aplikaci na různé nenadálé situace.

Italský *codice civile* zná tři skupiny mimořádných skutečností. Nejprve je to situace nakažlivých nemocí, pohrom a úrazů. Druhým případem je testament pořízený na palubě lodi či letadla a poslední variantou je závět' vojáka a jí obdobné.

Určitým negativem privilegovaných závětí může být názor, že při mimořádných okolnostech může být pořizovatel závětí lehce ovlivnitelný, nemá dostatek času na promyšlení důsledků, na druhou stranu by měly mít také osoby, které by jinak dědily, právo namítat neplatnost této závětí. Nevýhodou může být, že pokud tuto závět' sepisují laici a nikoli právníci, nemusí být vždy všechny náležitosti v pořádku.¹⁰⁵

4.9.1. Ústní forma závětí

Při nenadálé události, v bezprostředním ohrožení života (nečekané závažné onemocnění nebo úraz), může zůstavitel projevit svou vůli ústně před třemi svědky. Mezi mimořádné události lze zařadit například dopravní nehodu a projev poslední vůle raněného například v přítomnosti třech záchranářů či policistů, nebo epidemie, dále pak třeba záplavy, vichřice atd.¹⁰⁶

4.9.2. Testament pořízený v případě nakažlivých nemocí, pohrom a úrazů

Aby mohl být sepsán tento druh závětí, musí nastat některá z okolností uvedených v zákoně: nakažlivá nemoc, pohroma či úraz.

Pověřené osoby, které smí tento testament potvrdit v tomto případě budou notář, místní smírčí soudce, starosta (nebo ten, kdo ho zastupuje) a duchovní.

I zde je třeba mít dva svědky, tito nemohou být mladší šestnácti let. Také tento testament bude platný pouze tři měsíce od té chvíle, kdy opadnou okolnosti, jež způsobily, že testament nemohl být zapsán řádnou formou.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ KŘIVSKÁ, Miloslava. Privilegované závětí. *Ad Notam*. 2013, č. 5, s. 9-10.

¹⁰⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁷ Čl. 609 a čl. 610 c. c.

Tento druh italské závěti lehce připomíná českou závěť sepsanou starostou obce (viz kapitola 4.9.2.), zejména proto, že se týká nenadálých událostí v běžném životě každého člověka. Nabízí však širší okruh osob oprávněných sepsat závěť, což je z pohledu pořizovatele závěti pohodlnější, neboť ne vždy je za mimořádných okolností možné (například během záplav v obci) okamžitě nalézt starostu obce a žádat jeho účast při sepsání závěti.

4.9.3. Závěť sepsaná starostou obce

Tato závěť patří k ústně projeveným závětím podle občanského zákoníku. Upravuje ji § 1543 o. z., kde jsou naplněny předpoklady situace nenadálé události, kdy má zůstavitel a jeho okolí důvodnou obavu, že je možné, že zemře před tím, než by stihl sepsat závěť ve formě veřejné listiny. Nenadálé situace jsou podobné jako obecně u ústních závětí v § 1542 o. z. V takovou chvíli může starosta pořídit záznam o závěti, kterou ústně poručil zůstavitel. Starosta takto vyhotovenou závěť přečte. Dále jsou zde přítomni dva svědci, kteří připojí identifikační svědecké doložky a podepíší se, stejně tak se podepíše starosta a zůstavitel, může-li psát, nemůže-li, připojí se poznámka o tomto jeho stavu. Je vhodné pokud se také připojí razítko obce. Taková listina se bude moci nazývat veřejnou listinou. V případě, že by některá z těchto přísnějších náležitostí nebyla dodržena, ale jinak by o pravosti závěti nebylo sporu, závěť může být stále platná, jen nebude mít formu veřejné listiny.

Tento typ závěti by pozbyl svou platnost, pokud by uplynula doba tří měsíců od pořízení a zůstavitel již mohl řádně pořídit závěť ve formě veřejné listiny. Pokud by nepříznivý stav trval a on tak nemohl pro původní okolnosti řádně učinit, lhůta nezačne běžet.

Obec zařídí úschovu této závěti u notáře (§ 1546). V § 35b not. řádu je řečeno, které listiny, kterých právních jednání se zapisují do Evidence právních jednání pro případ smrti.

4.9.4. Závěť sepsaná velitelem námořního plavidla nebo letadla

Podle české právní úpravy platí, že pokud nastala některá ze zvláštních podmínek, kdy je umožněn projev poslední vůle ústně z § 1542 o. z., a jsou-li vážné

důvody, je možné tak učinit i před veliteli námořního plavidla nebo letadla, popřípadě jejich zástupci. Splní-li se níže sepsané formality, bude se jednat o veřejnou listinu.

Velitel námořního plavidla nebo letadla, nebo jejich zástupci sepiší ústně projevený záznam poslední vůle zůstavitele. Poté se společně s oběma současně přítomnými svědky podepíší a přečtou nahlas celou závěť. Ten jen potvrdí, že je to skutečná poslední vůle a podepíše se, nemůže-li, připojí se poznámka, že nemohl psát. Svědci mají jako obvykle připojit svědeckou doložku a osoba, která záznam pořizuje, zase připiše svou funkci, vše tak, aby byly všechny zúčastněné osoby zjistitelné.

Totéž platí pro právní úpravu obou srovnávaných států. *Codice civile* připojuje, že závěť musí být vyhotovena ve dvou originálech a o tom, co se stalo, má být proveden záznam do palubního deníku. Také promíjí přítomnost druhého svědka, pokud není možné někoho takového zajistit.¹⁰⁸

Takováto závěť platí tři měsíce od pořízení, doba nepoběží, dokud zůstavitel stále nemá možnost sepsat závěť řádně ve formě veřejné listiny. Uložena bude skrze instituci, kde se závěť pořídila, u notáře.

4.9.5. Vojenské závěti

Rovněž tento druh závěti existuje v obou občanských zákonících. Podle českého práva ji může sepsat: velitel vojenské jednoty České republiky, jiný voják, alespoň v hodnosti důstojníka. Podle italského: důstojník, vojenský kaplan či také důstojník Červeného kříže. Zde je zvláštní událostí, myšleno podle zákona v § 1545 o. z., účast v ozbrojeném konfliktu a ve vojenských operacích, podle *codice civile*¹⁰⁹ jde o vojáky a osoby v podobném postavení, pokud patří k útvarům mobilizovaným anebo účastnícím se ozbrojeného konfliktu a nacházejí-li se ve válečné zóně, nebo jsou-li vězni protistrany.¹¹⁰

Zůstavitel ústně projeví svou vůli. Představený sepíše její záznam. Dále je potřebná přítomnost dalších dvou svědků současně. Všichni zúčastnění se podepíší, svědkové připojí svědeckou doložku a velitel či důstojník svou hodnost, aby byli všichni k dohledání. Závěť bude platná, dokud zůstavitel, tedy voják, bude dlít na misi,

---

¹⁰⁸ Čl. 616 odst. 2. c. c.

¹⁰⁹ Čl. 617 c. c.

¹¹⁰ CASSANO, Giuseppe, ZAGAMI, Raimondo. *Manuale della successione testamentaria*. Santarcangelo di Romagna: Maggioli, 2010, s. 484-488.

teprve až po odchodu z ní odejde, začne běžet lhůta tří měsíců, kdy bude ukončena platnost závěti.

Tyto závěti se odesílají nadřízenému velitelství a odtud se odevzdají Ministerstvu obrany České republiky.

4.9.6. Svědkové privilegované závěti podle občanského zákoníku

Mírnější podmínky týkající se privilegované závěti dopadají i na svědky této závěti. Svědky tak mohou být i osoby, které dovršily pouze patnáctý rok života, osoby s omezenou svéprávností, jsou-li schopny popsat skutečnosti týkající se pořizování závěti, skutečnosti důležité pro posouzení její platnosti.

4.10. Mlčenlivost

V české právní úpravě se nesetkáváme přímo s tajnou závětí, neodlišujeme otevřené a uzavřené (tajné) závěti, jak je to například v Itálii, ale ode všech zúčastněných osob¹¹¹, se o obsahu zůstavitelova testamentu požaduje zachování mlčenlivosti, ledaže by si sám zůstavitel zveřejnění přál a mlčenlivosti by je zbavil. Pokud bude poslední vůle nedovoleně vyražena, tak ten, kdo toto způsobil, bude mít povinnost uhradit zůstaviteli škodu, kterou zapříčinil vyražením obsahu.

Mlčenlivost bude vyžadována i po notáři, který to má definováno v § 56 not. řádu.

---

¹¹¹ Podle § 1550 o. z. jimi budou: „Pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba.“

5. Zrušení testamentu

Závěť je jednostranný právní úkon, zákon dále uznává pořizovací volnost, z povahy věci tedy vyplývá, že zůstavitel rozhodne o neúčinnosti závěti tak, že ji prostě zruší.¹¹² Do smrti zůstavitele z tohoto právního jednání žádná práva ani povinnosti nevzniknou.

Zůstavitel se nikdy nemůže vzdát možnosti a svého práva závěť kdykoli zrušit. I kdyby slavnostně ohlásil, že se jedná o jeho nezrušitelnou poslední vůli, nebude to mít právní účinky.¹¹³

Podle § 1575 odst. 2 o. z. se závěť zruší novou, pozdější závětí, či prohlášením zůstavitele o jejím odvolání. Obdobnou úpravu obsahuje také *codice civile* – závěť lze zrušit pozdější závětí či odvoláním. Italská právní úprava také odlišuje odvolání závěti výslovně (pořízením nové závěti) či mlčky.

Pokud by byl testament zrušen jinou osobou či neúmyslně, nebo pokud se listina ztratí, přesto i nadále bude listina platná a schopná vyvolat právní účinky, pokud bude možné prokázat existenci oné závěti (a její formální i obsahovou správnost) ke dni smrti zůstavitele.¹¹⁴

5.1. Pořízení nové závěti

Pokud se pořídí závěť nová, závěť původní se *ipso facto* ruší, v rozsahu, v jakém neobstojí vedle závěti nové a to již v čase, kdy byla zřízena (§ 1576 o. z., a také KS Brno 18 Co 385/1998, obdobně *codice civile* čl. 680). Nebude záležet na tom, jakou formou je vytvořena závěť stará a nová, to je na zůstaviteli.¹¹⁵

Pořízením nové závěti je možno zrušit i dědickou smlouvu, je ovšem třeba souhlasu smluvního dědice a to ve formě notářského zápisu.¹¹⁶

---

¹¹² Čl. 587 c.c. „závěť je odvolatelný úkon“.

¹¹³ MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo*. 1. vydání. Praha: Informatorium, 1993, s. 89.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012.

¹¹⁵ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 196.

¹¹⁶ § 1590 o. z.

Pořídí-li se závěť nová, která ovšem upravuje jiné záležitosti zůstavitele, než závěť původní, zůstanou v platnosti obě závěti. Toto platí pro Českou republiku i pro Itálii.

5.2. Odvolání závěti

Pokud se zůstavitel rozhodne zrušit závěť, nebo jednotlivá ustanovení odvoláním, není třeba pořídit hned novou a nahradit tak původní. Odvolání může učinit dvojím způsobem, buď mlčky (§ 1578 o. z.) tak, že onu listinu obsahující poslední vůli fyzicky zničí či alespoň vysloveně poruší tak, že je zřejmá zůstavitelova zrušovací vůle (nestačí zničit pouze jeden z vícera stejnopisů, musí být zničeny všechny, aby se předešlo různým sporům), nebo výslovně, tak, že učiní prohlášení o odvolání závěti dle stejných formálních náležitostí, jaké jsou třeba k jejímu sepsání. Toto platí pro italskou i českou právní úpravu.¹¹⁷ V tu chvíli bude opět otevřena cesta pro nejobvyklejší dědění, dědění ze zákona.

Stejná právní úprava výslovného prohlášení o odvolání závěti byla i v minulém zákoně, v § 480 odst. 1 obč. zák., i v předchozích úpravách na našem území.

Závěť je možné odvolat i vydáním závěti, která byla pořízena u notáře jako veřejná listina a je uložena ve sbírce jeho notářských zápisů, kterou notáři vedou podle § 98 odst. 2 not. řádu.¹¹⁸ Takovéto vydání závěti ve formě veřejné listiny (§ 1579 o. z.), je novinkou nového českého zákona. V minulém občanském zákoníku nebylo vůbec možné ještě za zůstavitelova života jakkoli manipulovat se závětí.

Podle *codice civile* je možné zrušit závěť zničením, bude se to však týkat pouze holografní závěti. Jinak může být odvolání původní závěti napsáno v závěti nové, případně tak může být učiněno samostatně a bude sepsána listina o odvolání závěti. Je také možné vytvořit nový testament, který nebude mít majetková ustanovení a jehož jedinou součástí bude být jediná věta o tom, že svou původní závěť odvolává a tato závěť bude platná.¹¹⁹

Okolnosti, za kterých zůstavitel projevil svůj zrušovací úmysl, musejí být v řízení o pozůstalosti pečlivě prokázány. Není totiž například platné zničení závěti

---

¹¹⁷ § 1577 o. z.

¹¹⁸ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 1.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 141.

¹¹⁹ Cass., 20 marzo 1986, n. 1964, in Rep. Foro it., 1986.

omylem nebo nikým jiným. Podle § 1481 o. z., pokud je závěť zničena přímo dědicem zůstavitele, stane se ten dědicem nezpůsobilým.

Důkazní povinnost o odvolané závěti má ten, kdo tuto skutečnost tvrdí.

5.3. Neúčinná zrušovací doložka

Je možné, že zůstavitel změní názor na odvolání původní závěti a jak podle českého, tak podle italského práva je přípustné, že zrušením pozdější závěti automaticky ožívá závěť původní.

Jedná se o obnovení dřívější závěti. Pokud zůstavitel sepsal jednu závěť a poté jinou novou závěť, která zrušila tu původní, byla v platnosti závěť nová. Pokud však tuto novou závěť zůstavitel opět zruší, má se za to (vyvratitelná právní domněnka), že původní závěť nepozbyla platnosti.¹²⁰

Tuto právní úpravu máme v české právní úpravě nově. Je to celkem logické ustanovení, které je i praktické.¹²¹

---

¹²⁰ § 1580 o. z. a čl. 681 c. c.

¹²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

6. Další druhy pořízení pro případ smrti

6.1. Dovětek

Dovětek neboli kodicil (*codicillo*) je jedna z forem pořízení pro případ smrti. V českém právním řádu se v historii již vyskytoval. Dnes stojí vedle závěti a dědické smlouvy. Dovětkem však není možné ustanovit dědice, což je nejdůležitější rozdíl oproti závěti. Jedná se o určitý doplněk, kterým zůstavitel může zřídit odkaz, nařídít dědici nebo odkazovníku nějakou podmínku, nebo splnit příkaz, či doložit čas.¹²²

V Itálii kodicil slouží obecně k nějaké opravě testamentu, není přímo kodifikován, ale v praxi se užívá jako určitá možná úprava již perfektního testamentu. Pokud je podle judikatury¹²³ správně datován a podepsán, stane se plnohodnotnou součástí závěti. Avšak důležitější než forma bude vůle zůstavitele v dovětku. Jeho vztah s holografní závětí je takový, že pokud sám splňuje náležitosti holografní závěti, tak přesto, že by se původní závěť stala neplatnou, kodicil by platný byl.

V České republice odlišujeme kodicil testamentární a intestátní. Testamentární kodicil vznikne tak, že se zřídi odkaz, nařídí splnění podmínek, doložení času nebo příkaz již v rámci závěti a dovětek tak s ní splývá. Intestátní kodicil je samostatně zřízená listina. Zůstavitel počítá s děděním majetku podle zákona, když dovětkem není možné stanovit dědice, jak je zmíněno výše, kodicilem pak zaváže své zákonné dědice ke splnění jednoho či více z výše zmíněných podmínek a nařízení.

Po formální stránce se dovětek posuzuje stejně jako závěť.

Sporný dovětek se může objevit ve chvíli, kdy zůstavitel rozděluje jednotlivé věci jednotlivým osobám a z textu není možné stoprocentně pochopit, jestli tím vytčením věcí zároveň určil dědický podíl, jakoby jinou formou než procenty nebo zlomkem, nebo zda se jedná jen o vyřčení odkazů.¹²⁴

---

¹²² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹²³ Cass., 7 maggio 1968, n. 1405, in Giust. civ., 1968.

¹²⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 80.

6.2. Dědická smlouva

Italská právní úprava dědickou smlouvu v *codice civile* přímo zakazuje. V § 1582 o. z. je dědická smlouva definována jako smlouva, kterou zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu jako dědice či odkazovníka a ten to přijímá. Je popsána v § 1582 až 1593 o. z., český občanský zákoník ji dnes systematicky zařazuje do oblasti dědického práva, do dílu o pořízeních pro případ smrti. Zařazení na první místo mezi dědické tituly, naznačuje, že se jedná o nejsilnější dědický titul. Dále je stanoven požadavek na formální zpracování takový, že má být zpracována v podobě veřejné listiny, prakticky se tak stane notářským zápisem. Není-li tato náležitost splněna, stále je možné uvažovat o její platnosti díky naplnění formálních požadavků jakožto alespoň závěti. V českém právním řádu je to staronový institut, který na našem území existoval do roku 1950 a opět vychází na světlo v aktuální právní úpravě. V dnešní Evropě se vyskytuje v různých právních řádech, například v Rakousku, Francii a také Itálii. Navíc ji i evropské nařízení o dědictví zařadilo k pořízením pro případ smrti a tím ji celkově rozhodně dosti posílilo.

Rozdíl oproti závěti, kterou může zůstavitel kdykoli během svého života změnit nebo zrušit, spočívá hlavně ve ztíženém procesu jejího odvolání. Smluvní dědic nebo odkazovník z dědické smlouvy totiž budou mít výsadní postavení, neboť jako obecně všechny smlouvy, i smlouva dědická zakládá oprávnění i povinnost, a tak není možná jednostranná změna či zrušení. Lze se naopak dohodnout, že se smluvnímu dědici odepře právo na odmítnutí dědictví. Zároveň však zobrazuje i rysy závěti, jedná se tedy o smíšený útvar. Dědická smlouva nijak neomezuje zůstavitele v nakládání se svým majetkem za jeho života. Jsou tu však určité oblasti, kdy se smluvní dědic může dovolávat neplatnosti některých jeho jednání, zejména při dalším pořízení pro případ smrti, nebo při některých otázkách darování *inter vivos*.

Italská právní doktrína odlišuje tři typy dědických smluv: na prvním místě dědické smlouvy zakládající (podobné dědické smlouvě podle občanského zákoníku, *patti istitutivi*), dědické smlouvy určující (*patti dispositivi*) a smlouvy odmítající (*patti rinunciativi*).

Smlouva zakládající ustanovuje dědice či odkazovníka pro dědění *mortis causa*. Tyto smlouvy jsou zákonem zakázány proto, že zůstavitel má mít právo disponovat se

svým majetkem až do smrti.¹²⁵ Obdobně jsou zakázány i další dva typy. Smlouvy určovací slouží k právnímu jednání *inter vivos*, kdy jejich cílem má být předání dědictví či odkazu třetí osobě, která ještě nezemřela. Poslední typ smlouvy o odmítnutí slouží pro jednání *inter vivos*, kdy se určitá osoba vzdá práv, která by na ni mohla plynout z budoucího dědictví, anebo se jich vzdá následujícím právním jednáním.¹²⁶

K dědické smlouvě má blízko darování pro případ smrti. Darování pro případ smrti totiž může mít dvojí formu. Buď může být darováním pro případ smrti s účinky odkazu (mělo by naplňovat formální náležitosti odkazu), nebo jde o darování *mortis causa* podle ustanovení o darovací smlouvě. Dědická smlouva bude mít však i před darováním pro případ smrti přednost. Darování však stejně může působit komplikace jak v konfliktu s dědickou smlouvou, tak s odkazem. Se závětí naopak problém nebude, neboť se závětí přechází závazek dědice darovat věc obdarovanému, ať už je dědicem z jakéhokoli titulu a rovněž tu nebude tak podstatné, že byla sepsána dříve či později.¹²⁷

6.2.1. Smluvní strany

Bude-li si dnes někdo přát uzavření dědické smlouvy, bude muset mít jak pořizovací způsobilost, tak způsobilost smluvně se zavázat. V obecném občanském zákoníku mohli dědickou smlouvu uzavřít jen a pouze manželé, případně snoubenci. V aktuální právní úpravě je uzavření této smlouvy povoleno komukoli. Jednou stranou je tak nejprve zůstavitel a druhou stranou smluvní dědic, případně odkazovník. Dědic či odkazovník může být fyzická i právnická osoba. Je nutné osobní¹²⁸ uzavření nebo změna dědické smlouvy, a to pouze svéprávného člověka. Mimo tedy budou mladiství do 18 let a ti, jimž svéprávnost omezil soud.¹²⁹ Osoby, které mají částečně omezenou svéprávnost, musí mít souhlas opatrovníka. Výjimka platí pro osoby, které došly k omezení svéprávnosti díky požívání alkoholu, psychotropních látek a podobných přípravků, nebo kvůli jejich hráčské vášni, jakožto duševní poruše, jak je psáno v § 1585 odst. 2 o. z. Tito mohou dědickou smlouvu pořídit o majetku, o kterém by mohli pořídit závět'.

---

¹²⁵ CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo I*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 37-42.

¹²⁶ ROPPO, Vincenzo. *Diritto privato*. 3. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2013, s. 937-938.

¹²⁷ KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 14-16.

¹²⁸ V § 1588 odst. 1 je psáno, že bez výslovného konsensu v dědické smlouvě, nelze přenést práva z ní na jiného. Zemřeli-li smluvní dědic ještě za života zůstavitele, dědická smlouva zaniká.

¹²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Dědická smlouva je v dnešní právní úpravě ideální pořízení pro případ smrti pro registrované partnery podle zákona o registrovaném partnerství.

V § 35b not. řádu je stanoveno, že se dědická smlouva zapíše do Evidence právních jednání pro případ smrti vedenou Notářskou komorou ČR.

6.2.2. Obsahové náležitosti dědické smlouvy

Pokud jde o věcný obsah, nelze sepsat dědickou smlouvu o celém dědictví. Jedna čtvrtina pozůstalosti musí být oddělena, aby o ní zůstavitel mohl volně rozhodnout. Pokud má zájem, nic mu nebude bránit v tom, aby i zbytek majetku odkázal v závěti smluvnímu dědici z již uzavřené dědické smlouvy. Nesepíše-li závěť, pozůstalost bude patřit dědicům ze zákona. Tím oddělením jedné čtvrtiny se nám projevuje římskoprávní institut *falcidiánské kvarty*¹³⁰, zmiňované v první kapitole této práce. Pravidlo *falcidiánské kvarty* je tedy nakonec platné i dnes, stejně jako ho obsahoval i obecný občanský zákoník.

Jedna čtvrtina se vypočítává ze jmění zůstavitele, to jsou veškerá aktiva a pasiva mimo práva a povinnosti vázané výlučně na zůstavitele samotného, včetně dluhů vzniklých zůstavitelovou smrtí.

Kromě dědické smlouvy existuje ještě smlouva o zřeknutí se dědického práva. Je také možné propojení obou smluv. Zřeknutí se dědického práva některých dědiců je užitečná aktivita zejména v případech, kdy si zůstavitel přeje, aby jeho majetek zůstal jednotný a aby se nedrobil. Pokud tento smluvní dědic, v jehož prospěch se ostatní svého dědického práva zřekli, nakonec nedědí, jejich zřeknutí se dědického práva bude neplatné.

Sepíše-li zůstavitel nejdříve závěť, ve které veškerý majetek odkáže jedné osobě, později však uzavře dědickou smlouvu, ve které majetek odkáže jiné osobě, bude mít přednost dědická smlouva, dědic ze závěti ale bude mít právo na jednu čtvrtinu, pokud se řádně dovolá neplatnosti smlouvy.

6.2.3. Zrušení a neplatnost dědické smlouvy

---

¹³⁰ *Falcidiánská kvarta* neboli *quarta Falcidia*, z roku 40 př. Kr., vznikla ve prospěch dědiců, na které bylo od této chvíle pamatováno, a veškerá aktiva již nemohla připadnout skrze odkazy pouze odkazovníkům. Ti totiž neodpovídali za dluhy, které z pozůstalosti zbyly. Pro dědice tak často neexistovala jiná varianta, než nevýhodné dědictví odmítnout.

Dědickou smlouvu lze zrušit vzájemným prostým ujednáním zúčastněných stran. Jinou možností je ze strany zůstavitele pořízení závěti ve prospěch třetího než smluvního dědice, musí být ale splněna podmínka souhlasu smluvního dědice s takovou závětí a to formou notářského zápisu.

Odstoupit od smlouvy je možné, jen pokud si to strany dopředu dohodly. Smrtí smluvního dědice nebo odkazovníka zanikají všechna práva a povinnosti z dědické smlouvy.¹³¹ Pokud bylo dědictví přenecháno buď bez úplaty, nebo za protiplnění, smluvní dědic v okamžiku smrti nedědí.

Nejsou-li splněny náležitosti dědické smlouvy, bude taková smlouva neplatná. V určitých případech, například při nedodržení formální zpracování jakožto veřejné listiny, lze uvažovat, že by mohla být platná alespoň jako závěť.

6.2.4. Dědická smlouva mezi manžely

V § 1592 a 1593 jsou upraveny menší rozdíly oproti obecné úpravě dědické smlouvy. Důležitý je vzájemný postoj, totiž vzájemné povolání za dědice. Tuto smlouvu mohou uzavřít i snoubenci ještě před vstupem do manželství, platnost však nabude až s jeho vznikem.

6.2.5. Rodinná smlouva

Rodinná smlouva (*patto di famiglia*) je upravena v *codice civile*. Jedná se o zvláštní druh smlouvy *inter vivos* v rámci podnikání v rodině, kdy jsou tímto způsobem upraveny záležitosti rodiny a rychlý a snadný převod podnikatelské činnosti (podnik nebo obchodní podíl) pro případ, že zemře provozovatel tohoto podnikání. Ve skutečnosti jde o singulární sukcesi, vlastně předčasné dědění, kdy jsou upraveny záležitosti všech právních nástupců formou smlouvy, tedy nepominutelných dědiců, kterými by byli bez sepsání této smlouvy.

Nabyvatelem z této smlouvy může být podle zákona jen potomek zůstavitele, nikoli jeho manžel, či předek. Ale ostatní osoby, kterou jsou v zákoně přesně

---

¹³¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 1.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 217.

definované, jako např. manžel nebo manželka a další osoby, musí být vyplaceny do výše jejich povinného podílu v penězích.¹³²

---

¹³² CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo II*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, s. 1453-1454.

7. Odkaz

Odkaz je jedním z mnoha institutů, který se do českého práva v roce 2014 více než po půl století vrací. Nové dědické právo natolik zdůrazňuje vůli zůstavitele, že mu dává velmi široké prostředky, jak svou vůli prosadit. Odkaz podle zásady singulární sukcese, jak ho známe v České republice dnes, je blízký také italské právní úpravě.

V minulém občanském zákoníku účinném do prosince 2013, vycházejícího se zásady univerzální sukcese, dědic vstoupil do právního postavení zůstavitele a nabyl veškerá majetková práva a do určité výše (§ 470 obč. zák.) i dluhy. Určení konkrétních věcí konkrétnímu dědici bylo upraveno nejasně. Zůstavitel tak mohl učinit v závěti, a pokud byla dědická dohoda, vše bylo v pořádku. Pokud nebyla, soudy to až do usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 427/2008 řešily tak, že konkrétní práva a věci určené v závěti byly jinou formou určení podílu. Po vynesení výše zmíněného judikátu, se však věci změnilly a postupovalo se striktně podle zákona a zůstavitelova vůle nebyla plně respektována.

Odkazem zůstavitel nařizuje dědici či dědicům, aby někomu jinému (odkazovníkovi) odevzdali určitou věc z dědictví. Jedná se o singulární sukcesí. Oproti minulé české právní úpravě odkazovník není ani dědicem, ani účastníkem dědické dohody, ani účastníkem řízení. Tím se řeší předešlý problém velkého množství účastníků dědického řízení. Odkazovník na rozdíl od dědice nabývá jen ta práva a převezme jen ta břemena, která se pojí k věci, kterou odkazem získal.

Odkazem však nelze řešit situaci, kdy zůstavitel mající dvě děti, syna ustanoví dědicem bytu ve městě a dceru odkazovníkem chalupy a lesa. Dědic by zodpovídal za všechny dluhy zjištěné i nezjištěné a odkazovník nic. V takovém případě by byla krácena chalupa dcery, přestože by byla ochotna se na vyrovnání dluhů podílet, ale protože není účastníkem, nemůže se dohodnout. Zůstavitel by tedy měl nejlépe učinit tak, že je oba ustanoví v závěti dědici a určí, jak naložit s pozůstalostí a hlavně to výslovně přikáže.¹³³ V § 1695 odst. 2 o. z. se říká, že o pozůstalosti mohou dědicové

---

¹³³ Pokud zůstavitel vůbec nepřikáže, že má být s jeho vůlí nakládáno tak, jak uvedl v závěti, bude se na takový projev vůle hledět jako na *přání bez právní závaznosti*. Dědici se budou moci dohodnout libovolně a nedohodnou-li se, dědictví se rozdělí rovným dílem.

v dědické dohodě rozhodnout, pouze pokud o ní zůstavitel již nepřikázal, jak má být rozdělena. Při sepisování závěti by tedy měl myslet také na zformulování věty např.: „pokud se mí dědicové nedohodnou před soudem jinak“. Aby tak zabránil nemožnosti učinit dědickou dohodu, což by většinou nebylo jeho cílem.¹³⁴

Codice civile upravuje odkazy velmi podrobně v mnoha ustanoveních, v čl. 551, čl. 588 a čl. 649 až čl. 673 c. c. Odkazovník často doprovází institut dědice. Odkaz je možný a dědic je nutný. Je-li ustanoven dědic a odkazovník nikoli, není nad čím se pozastavit, ale je-li určen pouze odkazovník, podle *codice civile* bude o zbytku dědictví rozhodnuto podle zákonné posloupnosti. Rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem je dále v tom, že dědic přichází do kontaktu s pozůstalostí v pozici univerzálního sukcesora, nenabude pouze nějakou konkrétní věc, ale přechází do části právních vztahů zůstavitele. Jeho podíl je určen testamentem, ze zákona, případně dědickou smlouvou. Důležitý fakt týkající se dědice je zejména jeho odpovědnost za dluhy plynoucí z dědictví.¹³⁵

Oproti tomu odkazovník má jiné a mnohem volnější postavení, neodpovídá za dluhy zůstavitele. Stává se jím osoba, které zůstavitel zanechal věc či věci ze svého majetku. Na dědici je nezávislý. Odkaz může být u nás zřízen skrze testament, dědickou smlouvu (ČR), dovětek a také darováním pro případ smrti (ČR, podmínka, že obdarovaný musí dárce přežít a také, že se obdarovaný nevzdá svého práva dar odvolat). Odkazovníkovi bude předmět odkazu vydán po skončení dědického řízení. Zůstavitel mohl v listině projevující jeho poslední vůli dát vědět, který dědic má odkaz předat, případně je možné i negativní vymezení, který naopak odkaz předat nemá.¹³⁶

Předmětem odkazu může být téměř cokoli, zejména to budou věci hmotné nemovité, ale také věci nehmotné movité. Jakékoli právo, žádný dluh.

Podle čl. 651-653 c.c. může být předmětem odkazu i věc, která není součástí pozůstalosti. *Codice civile* zná tři takové druhy. Nejprve je to odkaz speciálně určené věci osoby zatížené odkazem či někoho třetího (z testamentu však musí vyplývat, že zůstavitel měl povědomí o tom, že ta věc patří osobě odkazem zatížené nebo třetímu). Tato musí věc vydat. Pokud ta věc patří třetí osobě, měl by její cenu uhradit. Další

---

¹³⁴ KLEIN, Šimon. Odkaz a dědění konkrétně určených věcí. *Ad Notam*, 2013, č. 2, s. 5-6.

¹³⁵ BONILINI, Giovanni. *Manuale di diritto ereditario e delle donazioni*. 6. vydání. Torino: Utet, 2013, s. 313-315.

¹³⁶ SCHINDLER, Petr, Filip. Odkazy – způsob nabytí mortis causa mimo univerzální sukcesi. *Ad Notam*, 2013, č. 5, s. 5-6.

podobnou variantou je odkaz osoby jen z části zatížené, nebo třetí osoby. Naposledy jde o odkaz genericky určené věci (například předání finančního obnosu, osoba obtížená to bude muset obstarat). Pokud zůstavitel odkázal odkaz, který v pozůstalosti neexistuje, nebude vůbec účinný.¹³⁷

K platnému odkazu podle o. z. musí být splněny tyto podmínky: pořizovatel odkazu i odkazovník musí být způsobilý (jako u závěti), jde o součást platného pořízení pro případ smrti a nakonec musí existovat sám předmět odkazu. Nakonec pořizovatel nařídí určené osobě, aby odkazovníku vydala dotyčný předmět odkazu. Ona určitá osoba může být jeden z dědiců, který je k tomu určen, nebo všichni společně.

Podle *codice civile* odkaz na odkazovníka padá smrtí zůstavitele a není tedy potřebná jeho akceptace odkazu, nicméně odkaz nezískává od zůstavitele, ale musí o něj zažádat dědice nebo odkazovníka. Odkaz je možné odmítnout zpětně.

---

¹³⁷ s. 317-318 tamtéž.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažila popsat základní otázky dědění ze závěti podle italské a české právní úpravy. Hledala jsem sjednocující prvky, rozdíly i některé podrobnosti. Neboť česká právní úprava došla po půl století nového kodexu, nevyhnula jsem se ani občasným srovnáním s předchozím zákonem platným na našem území.

Dědické právo je velmi zajímavou oblastí práva a konkrétně institut závěti je úctyhodným a více než dvoutisíciletým právním úkonem, a pro každého jednoho člověka, který ji kdy sepsal, přesto tak originálním. Rozhodla jsem se svou práci započít historickým úvodem, zvláště římského práva, neboť v něm se odráží dědická právní terminologie až dnešních dnů.

Jak v České republice, tak v Itálii dojde k přechodu dědictví, až pokud jsou naplněny předpoklady dědické posloupnosti, což je v obou případech smrt zůstavitele, existence jeho majetku, způsobilost dědice k dědění a právní důvod dědění. Rovněž dědické tituly máme dosti podobné – dědění ze zákona, ze závěti a v České republice nově také dědickou smlouvu. Klasické dědické smlouvy jsou v Itálii zakázané, pro rozpor s omezenou možností zůstavitele vyjádřit svou svobodnou vůli po uzavření dědické smlouvy, ovšem funguje zde úprava rodinné smlouvy dědické.

Závěť, jakožto mimo dědickou smlouvu nejsilnější dědický titul, je v kodexech civilního práva obou srovnávaných zemí chápána docela stejně, základními znaky jsou její bezvýlučný osobní charakter, odvolatelnost a formálnost. V obou právních úpravách se dbá na zůstavitelovu vůli svobodnou, vážnou, náležitě projevenou a prostou omylu.

Co se týče formální stránky testamentu, nacházíme mezi oběma právními řády drobné odlišnosti, zejména co se terminologického pojmenování týče, ale fakticky nalezneme podobné úpravy holografní závěti, veřejných testamentů i testamentů privilegovaných. Italské právní úpravě sice chybí úprava alografních závětí, místo toho však nabízí další zajímavé alternativy jako tajnou závěť a mezinárodní závěť.

Jak občanský zákoník, tak *codice civile* ochraňují skupinu nepominutelných dědiců. Zatímco v České republice zákonodárce myslí pouze na potomky zůstavitele, jeho italský protějšek ve spojení s právní vědou zaopatřují na prvním místě pozůstalého manžela, pak teprve děti a dokonce, pokud nemá děti, tak také jeho předky. Jde o

myšlenku, že všichni tito blízcí lidé mají vliv na růst či úpadek zůstavitelova majetku a tak v konečné fázi budou mít právo na část toho, o co se sami mohli zasloužit.

V poslední kapitole se věnuji také singulární sukcesi, odkazu, který je v České republice staronově po půlstoletí upraven, zatímco v Itálii má dlouhodobou kontinuální tradici.

Je zajímavé, že i přes proklamovanou obsáhlost nového českého kodexu, ten italský dědickému právu a potažmo i testamentu přesto stále věnuje sedmkrát více ustanovení, konkrétně tedy 353 článků oproti 48 českým paragrafům.

Je celkem potěšující nacházet blízkost právních úprav v rámci Evropy natolik odlišných států jako jsou právě Česká republika a Itálie, je to i díky tomu, že na našem území vstoupil v platnost nový zákon, který se odvrátil od svého předchůdce, který v sobě odrážel stopy komunistického režimu, a navrátil do naší společnosti tradiční právní hodnoty, které budou nadále jistě příjemným zdrojem právní jistoty.

Seznam zkratek

ABGB	zákon č. 946/1811 sb. z. s., obecný zákoník občanský
c. c.	codice civile, královský dekret č. 262, ze dne 16. března 1942, občanský zákoník
EÚLP	evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)
evropské nařízení o dědictví	nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
o. z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
not. řád	zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
ústava Italské republiky	Ústava Italské republiky ze dne 22.12.1947
zák. o registr. partnerství	zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
ZSS	zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a dalších pramenů

Literatura (monografie, komentáře, učebnice)

- BONILINI, Giovanni. *Manuale di diritto ereditario e delle donazioni*. 6. vydání. Torino: Utet, 2013, 515 s. ISBN 978-88-598-0030-9.
- CASSANO, Giuseppe, ZAGAMI, Raimondo. *Manuale della successione testamentaria*. Santarcangelo di Romagna: Maggioli, 2010, 994 s. ISBN 978-88-387-5329-6.
- CAPOZZI, Guido. *Successioni e donazioni: Tomo II*. 3. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, 1432 s. ISBN 88-14-14857-0.
- CENDON, Paolo, BALESTRA, Lorenzo. *Commentario al codice civile: Successioni legittime e testamentarie*. 1. vydání. Milano: Giuffrè, 2009, 1795 s. ISBN 88-14-14951-8.
- CICCAGLIONE, Federico. *Manuale di storia del diritto italiano*. 1. vydání. Milano: Casa Editrice Dott. Francesco Vallardi, 1901, 482 s.
- CROTTI, Evi, MAGNI, Alberto, VENTURNI, Oscar. *La perizia in tribunale*. 1. vydání. Milano: Franco Angeli, 2011, 304 s. ISBN 978-8856825251.
- GALGANO, Francesco. *Trattato di diritto civile*. 2. vydání. Milano: Walters Kluwer Italia, 2010, 900 s. ISBN 978-88-13-30561-1.
- GRISI, Giuseppe. *Gli istituti del diritto privato volume 2*. 3. vydání. Napoli: Jovene editore, 2006, 404 s. ISBN 9788824316088.
- KADLECOVÁ, Marta, SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 213 s. ISBN 80-86432-83-1.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vydání. Praha: Leges, 2011, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
- MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo*. 1. vydání. Praha: Informatorium, 1993, 131 s. ISBN 80-85427-10-9.

- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, 333 s. ISBN 80-7201-422-6.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-0.
- NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník Dědické právo*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2014, 144 s. ISBN 978-80-247-5168-9.
- PERTILE, Antonio. *Storia del diritto italiano dalla caduta dell'impero romano alla codificazione, Vol. IV*. 2. vydání. Bologna: Arnaldo Forni Editore, 1966, 706 s.
- SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, 152 s. ISBN 978-80-7201-931-1.
- ROPPO, Vincenzo. *Diritto privato*. 3. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2013, 1001 s. ISBN 978-88-348-8835-3.
- SCHELLEOVÁ, Ilona a kolektiv. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2007, 228 s. ISBN 978-80-251-1659-3.
- SCODELLARI, Francesco. *La successione ereditaria e la donazione nel diritto civile e tributario*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2010, 1008 s. ISBN 978-88-348-1407-9.
- SOLMI, Arrigo. *Storia del diritto italiano*. 3. vydání. Milano: Societa Editrice Libreria, 1930, 915 s.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Karel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 308 s. ISBN 978-80-7357-465-9.
- TRIFONE, Romualdo. *Le fonti della storia del diritto italiano*. 3. vydání. Napoli: Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, 1943, s. 318.
- TRIOLA, Roberto. *Il testamento*. 2. vydání. Milano: Giuffrè Editore, 2012, 548 s. ISBN 88-14-16223.
- VIDARI, Gian, Savino, Pene. *Storia del diritto Età medievale e moderna*. 1. vydání. Torino: G. Giappichelli Editore, 2011, s. 285. ISBN 978-88-348-0052-2.

Odborné články, příspěvky do sborníků

- KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 2013, č. 4, s. 14-16.
- KONDOROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rektifikaci. *Ad Notam*, 2014, č. 1, s. 5-9.
- KOŽUŠNÍKOVÁ, Vanda. Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti. *Ad Notam*, 2013, č. 2, s. 3-4
- KŘIVSKÁ, Miloslava. Privilegované závěti. *Ad Notam*, 2013, č. 5, s. 9-10.
- PĚCHA, František. Závěť bez data? To bych nedoporučoval. *Ad Notam*, 2013, č. 1, s. 16.
- SCHINDLER, Petr, Filip. Odkazy – způsob nabytí mortis causa mimo univerzální sukcesí. *Ad Notam*, 2013, č. 5, s. 5-6.

Právní předpisy a jiné normativní právní akty

- Královský dekret č. 262, ze dne 16. března 1942, občanský zákoník (*codice civile*)
- Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Ústava Italské republiky ze dne 22. 12. 1947
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 427/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 12. 1926, sp. zn. R I 1005/26.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3332/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1303/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2000, sp. zn. 21 Cdo 244/99.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2013, sp. zn. 21 Cdo 2242/2012.
- Cass., 24 novembre 1980, n. 6236, in Mass. Giur. it., 1980
- Cass., 22 marzo 1985, n. 2074, in Mass. Giur. it., 1985.
- Cass., 9 aprile 2008, n. 9274, in Mass. Giur. it., 2008.
- Cass., 5 agosto 1987, n. 6727., in Mass. Giur. it, 1987.
- App. Milano, 17 luglio 1953, in Foro padano 1953, I, 653.
- Cass., 13 giugno 1973, n. 1712, in Giust. civ., 1973.
- Cass., 7 maggio 1968, n. 1405, in Giust. civ., 1968.
- Cass., 16 febbraio 1949, n. 253, in Foro it., 1949.
- Trib. Torino, 8 aprile 1944, in Giur. it., 1946, I, 2, 85.
- Cass. 3 giugno 1957, n. 2017, in Giust. civ., 1957.
- Cass., 20 marzo 1986, n. 1964, in Rep. Foro it., 1986.
- Cass, 28 ottobre 1994 n. 8899, in Vita not., 1995, 834.

Resumé

Testament – komparace italského a českého práva

Ve své diplomové práci nazvané „Testament – komparace italské a české právní úpravy“ se pohybuji v oblasti dědického práva a analyzuji právní úpravu tohoto institutu na území České republiky a Itálie. Obě právní úpravy jsou si velmi podobné. Závěť je jedním z dědických titulů, díky kterému je možné určit dědice. Závěť je právním jednáním *mortis causa*, tudíž důsledky tohoto jednání nastanou až po smrti pořizovatele závěti.

Tato diplomové práce se kromě úvodu a závěru skládá ze sedmi kapitol.

V první kapitole jsem se zaměřila na římskoprávní úpravu jednoho z nejstarších právních institutů – testamentu, která dala základy dnešnímu kontinentálnímu právu. Také jsem se zde věnovala historickému výkladu testamentu na území dnešní České republiky a dnešní Itálie.

Ve druhé kapitole nazvané Dědické právo a testament jsem vymezila základní pojmy dědického práva a zařadila závěť do jeho kontextu. Také se zde věnuji osobě zůstavitele, jeho způsobilosti či nezpůsobilosti pořídít závět, a nakonec účinkům omylu při pořizování závěti.

Ve třetí kapitole jsem popsala obsahové náležitosti závěti - předpoklady k dědění ze závěti a určení dědiců, včetně náhradníků a svěřenského nástupnictví. Také zmiňuji případnou dědickou nezpůsobilost a poté naopak ochranu nepominutelného dědice a určení jeho povinného podílu. Do téže kapitoly jsem zařadila také vedlejší doložky – podmínky, doložení času a příkazy.

Ve čtvrté kapitole přijde na řadu srovnání formálních náležitostí testamentu. Závěť je možné pořídít v obou zemích soukromou i veřejnou formou, ovšem podrobnosti konkrétních testamentů se dosti liší. V druhé půli této kapitoly byl dán prostor zvláštním závětem pořizovaných při mimořádných okolnostech.

V páté kapitole řeším možnosti zrušení testamentu pořizováním nového či odvoláním původního.

Do šesté kapitoly jsem celkem v krátkosti zařadila zmínku o dalších pořízeních pro případ smrti, jako jsou dovětek a hlavně velmi zajímavá a poměrně náročná úprava dědických smluv.

V sedmé kapitole popisuji odkaz, jakožto singulární sukcesi, která může být součástí testamentu, který řeší univerzální sukcesi. Definuji druhy odkazu podle českého práva, které singulární sukcesi zavádí zcela nově. Naopak ani zde neopomím srovnání s italskou právní úpravou, pro které jsou odkazy již tradiční záležitostí dědického práva.

V závěru již pouze konstatuji, že obě právní úpravy jsou si i přes menší rozdíly a odlišné varianty zpracování, co se týče některých stejných institutů, globálně velmi podobné. Obě totiž čerpají z jednoho kořene, tj. římského práva a dávají důraz na svobodnou vůli pořizovatele testamentu.

Summary

Testament – a comparative study of the italian and czech legal regulations

In this final thesis „Testament - a comparative study of the italian and czech legal regulations“ the author analyses the legal regulations of this institute in the Czech Republic and Italy. The testament is a last will that is a reversible legal transaction, in which a natural person yields over at least a quittance of the inheritance, eventually also a legacy.

This final thesis consists of seven chapters excluding the opening and the conclusion.

In the first chapter I focus on the Roman Law regulations of this institute, where we find the elementals for contemporary continental legal regulations. I also devote to the history of the testament on the territory of today´s Czech Republic and Italy.

Next chapter deals with the elementary terms of the inheritance law and puts the last will into the context with this area of law. I also turn to the testator character, his capacity or non-capacity to make the last will and to the action of oversights while making the last will.

In the third chapter there are described the essentials of the testament, the assumptions for for the succession, assignation of the heritors and the institute of trust. I also refer to the possible inheritance non-capacity and the patronage of the nonnegligible heritors.

Next chapter deals with formal essentials of the testament. The last will is possible to make privately or publicly, but the circumstantial differ in these two forms. I also devote to acquiring the last will in peculiar situations.

In the fifth chapter I solve the possibilities of recalling the testament by making a new one or annulling the last one.

The sixth chapter there is a reference about other possibilities for making a last will in different forms and I describe the problem of hereditary contract arrangements.

The last chapter deals with the legacy, as it can be a component part of the testament. I define different forms of the legacy according to the Czech legislation and I

don't leave the comparison with the Italian regulation out, as the institute of legacy is an important part of Italian hereditary law.

In the conclusion I enunciate that both regulations are very similar although there are many distinctions. It is because both derive from the same essence, from the Roman law and they give an accent to the free will of the testator.

Klíčová slova:

zavěť

dědické právo

Key words:

testament

law of succession